

I. évf.

1925. okt.—nov. 1.

11—12. sz.

LELKI PÁSZTOR

MAGYARHONI EVANGÉLIKUS GYAKORLATI HAVI FOLYÓIRAT

Felelős szerkesztő és kiadó:

Vértesi Zoltán

magyarbólyi ev. lelkész.

Társszerkesztő:

Kemény Lajos

budapesti ev. lelkész.

TARTALOM

Az igazi mérték. Luk. 18, 9—14. Irta s a stockholmi ker. világkonferencián elmondotta: *Dr. Raffay Sándor* ev. püspök.

Egy a szükséges dolog. A pécsi jub. esti istentiszt. bibliai elmélkedés. Luk. 10, 38—42. *Stráner Vilmos* egyetemi tanár.

A két parancsolat. Szenth. u. 18. vas. Máté 22, 35—38. *Kemény Lajos.*

✓ *Keresztyén gazdagságunk.* Szenth. u. 18. vas. Ep. I. Kor. 1, 4—9. *Mágocs Károly.*

Szenth. u. 19. vas. Máté 9, 1—8. *Mesterházy Sándor.*

Szenth. u. 20. vas. Máté 22, 1—14. *Mesterházy Sándor.*

✓ Szenth. u. 23. vas. Máté 22, 15—22. *Botyánszky János.*

A hit csodás ereje. Luk. 17, 5—6. *Szücs Gábor.*

Kétféle áldozat. I. Mózes 4, 3—5. *Márcsek János.*

Templomavatási emlékünnepen. Zsoltár 96, 9. *Szabaton.*

Luther mint az emberiség jóltevője. Reformációi ünnepi elmélkedés. Márk 5, 19. *Vértesi Zoltán.*

Képek, idézetek. — Irodalom. — Szerk. üzenet: „*Ebenhaezer*“ az első évfolyam végén. — Hirdetések.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
MAGYARBÓLY, Baranya-m.

Előfizetési ár: egy hóra 1 1/2,
egész évre 18 aranykorona.

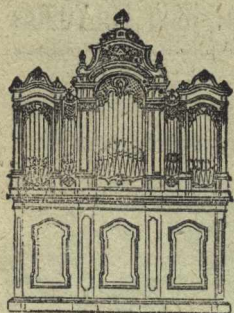
E KETTŐS SZÁM ÁRA 50.000 KORONA.

Alapított 1910-ben.

FITTLER SÁNDOR

orgona, orgonasíp és harmonium készítő vállalata
modern gépekkel, villanyerőre berendezve.

Pesterzsébet, Határ-ut 20.

Készít

elsőrangu modern
gépezetes és lég-
nyomásu, tartós,
nemeshangu

UJ ORGONÁKAT

művészi kiviteiben.

Európai és amerikai rendszerű

HARMONIUMOKAT

Hadicélokra elrekvirált és egyéb

ORGONASIPOK

speciális készítése és szállítása.

Vállalja régi orgonák légnyomásu rendszerre való átalakítását, kibővítését, javítását, tisztítását és szakszerű újra hangolását, valamint orgonák évi jókarban tartását.

Villamos fújtató berendezések készítése. — Minden munkaért jótállást vállalok. — Felvilágosítással, tervezettel és költségvetéssel készséggel szolgálok. — Munkám szakszerű és pontos végzéséről számos egyház elismerő- és köszönőlevele tanuskodik.

I. Egyházi beszédek és elmélkedések.

Az igazi mérték.

Lukács ev. 18. 9—14.

(Elmondott Stockholmban, a Gyakorlati Keresztyénség Világkonferenciáján, 1925. aug. 23-án a katedrálisban tartott ünnepi istentiszteleten. A perikopa kötelező volt.)

Ha a Biblia lapjait forgatom, mindig mintha valami hatalmas képtár nyílnék meg előttem, melyben az emberi élet ezernyi változatban van lefestve. Megrázó tragédiák, életvidám történetek, pironkodást keltő vagy büszkeséget növelő események tárulnak elém.

Az emberi élet rajzának isteni művésze, az Úr Jézus Krisztus, a felolvasott szakaszban, mely az egyháznak e vasárnapra rendelt hivatalos textusa, egy tanulságos életképet fest meg. Ez a kép a bibliai képtár egyik legérdekesebb és legtanulságosabb darabja. Kevés alakot szerepeltet. Csak két embert, de ennek a két embernek magatartásában egyetemes élettörvényt példáz.

A két alak közül az egyik az előtérben áll, a másik már eleve a háttérbe vonúlt. Az előtérben álló farizeus társadalmi helyzetének minden előnyét már külsőleg is magánviseli. Egy irigyelt ember, aki magasan mások felett áll.

A háttérben megvonuló publikánuson a társadalmi helyzetével járó lenézettség belsőleg is érzett szerénykedése tükröződik. Egy ember, akit senki se irigyel.

Ha az Úr ezzel a két alakkal a társadalmi élet képét akarta volna megrajzolni, példázata akkor is örök értékű volna. Ámde ő ennél többet akart megértetni.

Hogy a példázat értelmét el ne vétsük, nem szabad felejtenuünk, hogy a farizeus rendesen minden álnokság és képmutatás megszemélyesítőjeként áll előttünk. A publikánus pedig a bűnbánó alázatosság típusa. Ámde a farizeusok a kortársak szemében a komoly vallásosság és a teljes tekintély képviselői voltak. A publikánusokat a bűnösökkel és paráznákkal fogták egy csokorba. Jézus azonban most nem erről akar beszélni. Ebben a példázatban nem az erkölcsi felsőbbiséget akarja az erkölcsi süllyedséggel szembeállítani, tehát nem erkölcsi ítéletet tart, hanem azt az általános emberi gyarlóságot akarja megvilágosítani, mely az emberi élet értékelésénél érvényesül.

1. Ezt az alapgondolatot igazolja a példázat legelső mondata is: *Némelyeknek pedig, kik elbizakodnak magukban, hogy ők igazak és a többieket semmibe se vették, példázatot mondott.*

Jellemző, hogy az embernek önmagáról mondott itéletét mindig bizonyos bizalmatlansággal fogadják. Még Jézusnak is azt mondták kortársai: *Te magadról tész tanubizonyosságot, a te bizonyosságtételeled nem igaz.* Jézus azonban így felelt nekik: *Ha magam teszek is tanubizonyosságot magamról, az én bizonyosságtételem igaz, mert tudom, honnét jöttem és hova megyek!* (János ev. 8. 13—14.)

Ime az emberi élet értékelésének igazi szempontja. Aki a földi életet csak önmagában, mint tényt és jelenséget nézi, az szükségszerűleg tévesen itéli azt meg. Aki azonban tudja, hogy a földi élet Istentől indul ki s oda is tér vissza, közben pedig minden perce komoly és szent hivatás szolgálatában áll, az az életet helyesen értékeli.

E tekintetben mindnyájan végzetes hibákat követünk el. Gyermekeinket még mi, a Krisztus követői is, nem az örökkévalóság, hanem csak az arasznyi földi lét számára neveljük. Minden gondunk a földi lét kényelmessé és kellemessé tételére irányul. Sokszor még azzal se sokat törődünk, milyen áron és milyen úton érjük el a célt. A legáltalánosabb törekvés a látszat és az érvényesülés biztosítása. Többnek és jobbnak látszani, mint amik vagyunk; jobban érvényesülni, mint embertársaink: ez a legtöbb ember életideálja. Ezért a másokkal való összehasonlítás és a mások véleményének kutatása a gyakorlati élet egyik alaptörvénye. És én azt gondolom, hogy az a farizeus egészen helyénvalónak találta és semmiféle erkölcsi emelygést nem érzett, mikor az Úr hajlékában így fohászzkodott: *Isten, hálákat adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek: ragadozók, hamisak, paráznák, vagy mint im e vámszedő is.*

Nem romlottság, nem vétkes önhittség, hanem az a megszkott emberi élettörvény mondatta ezt vele, mely még ma is él és rajtunk is uralkodik, hogy magunkról másokkal való egybevetés alapján mondunk itéletet.

A publikánus azonban, aki nem hálával, hanem alázatos bűnbánattal fordult az Istenhez, egészen más felfogásból indult ki. *A vámszedő pedig távol állván, még szeméit sem akarja vála az égre emelni, hanem veri vála mellét, mondván: Isten, légy irgalmas nekem bűnösnek!*

A két ember önmága felett tartott ítélkezésében egészen eltérő szempontból indult ki. A farizeus csak a mindennapi emberi élet, a publikánus pedig az örök emberi hivatás tükrében nézte meg önmagát.

A farizeus csak azt nézte: mi vagyok? A publikánus azt: mivé kellene lennem?

A farizeus csak ember akart és tudott lenni, a publikánus pedig Isten gyermeke akart maradni.

A farizeus csak azt mérlegelte, hogy a körülötte hullámzó élet szennyes árába ő nem vetette bele magát s így különb a többinél; a publikánus pedig azt gondolta el, milyen messze még az ideál, melynek hófehér köntösében egykor visszavárja magához az Úr!

A farizeus sem magát, sem a világot nem áltatta, mikor a maga lelke szándékait és a maga élete cselekedeteit a legtöbb emberénél emelkedettebbnek tartotta, de az Isten akaratával már eszébe se jutott magát megmérnie. A publikánus pedig Isten előtt állván, csak Istenére gondolt. Ezért ő nem hálákat ad, hanem irgalomértkönyörög.

A farizeus azt hitte, hogy magasságokban jár, mert nem sáros a lába, a publikánus pedig még az út porát is könnyeivel mosta le, mely vándorlása közben rátelepedett.

Kétségtelen, hogy az emberi élet akkor volna igazán Krisztus szerint való, ha nem csupán emberek, hanem Isten fiai akarnának lenni és maradni. Mert mi nem a föld, hanem a menny számára vagyunk teremtve. A földön járunk, de menyneki életre készülünk. Testben élünk, de a lélek által. Ezért mondja Pál apostol is: *Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változatok el a ti elméteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok: mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata.* (Róm. 12. 2.)

Jézus is azt akarja e példázattal megértetni, hogy az egyéni élet értékét nem a velünk együtt élő emberek, nem is a környező világ, hanem az Isten által megszabott hivatás mértékével kell megmérnünk és elbirálnunk. Mert ez az egyetlen igazi mérték.

2. És ha ezt a mértéket a Krisztus követői emberi gyarlóságból megtartani nem tudják, vajjon hogyan alkalmazza azt magára a Krisztus hiveinek közössége, a keresztyén anyaszentegyház? Mert ennek az életéért is mi vagyunk felelősek.

Hogy mi a ker. anyaszentegyház hivatása, annak részletesebb fejtegetésétől visszatart e székesegyház méltósága és a ker. egyházak jelenlévő képviselőinek magas tekintélye. De legyen szabad mégis emlékeztetőül néhány bibliai kijelentést idéznem. Pál apostol egy helyütt azt mondja: *Fel vagytok építve az apostolok és próféták alapkövén, lévén a szegletkö magá Jézus Krisztus, akiben az épület szép rendben rakattatván növekedik szent templommá az Urban, akiben ti is együtt épültök Isten hajlékaiavá a lélek által.* (Ef. 2. 20—22.) Másütt meg ezt mondja: *Nem tudjátok-e, hogy ti Isten temploma vagytok és az Isten lelke lakik bennetek?* (I. kor. 3. 6.) *Mert akiket Isten lelke vezérel, azok Istennek fiai.* (Róm. 8. 14.) *Akiben pedig nincs a Krisztus lelke, az nem övé.* (Róm. 8. 9.) *És e lélek tesz*

bizonyoságot a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten gyermekei vagyunk. (Róm. 8. 16.) Ez a bizonyoságtétel pedig annak cselekedetekkel való igazolása, hogy *Isten munkatársai vagyunk, Isten szántóföldje, Isten épülete.* (I. kor. 3. 9.)

Szeretteim az Úrban! A ker. anyaszentegyház hivatását ennél szebben semmiféle ékesszólás, helyesebben semmiféle emberi bölcselkedés nem jellemezheti. És ha most a ker. egyház történelmi életét ennek a hivatásnak a tükrében nézzük meg, léptenyomon ugyanaz az élettörvény bukkan elénk, mely a farizeus magatartását jellemzi.

A kereszténység a zsidóságtól végzetes anyai örökséget kapott. A zsidóság ugyanis a környezetével való összehasonlítás alapján magát Isten kiválasztott népének tartotta, bár azzá fejlődni sohasem tudott. Az önhittségnek ezt a gondolatát a keresztyénségben nemcsak az egyedül üdvözítő egyház képzetében, hanem a felekezetekre való bomlás szakadatlan folyamatában is megtaláljuk. Mert mind a farizeus élettörvénye szerint ítél önmagáról: *Isten, hálákat adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint eyebek.*

Elvitathatatlan történelmi tény, hogy a keresztyénség és annak minden egyes történelmi egyháza döntő befolyást gyakorolt az emberiség egész erkölcsi és szellemi fejlődésére. A ker. életfelfogás hatása nagy vonásaiban még a nem ker. népeknél is felismerhető. De történelmi tény az is, hogy a ker. egyházak az evangélium terjesztésére és a Krisztus lelkének beoltására annyi gondot fordítottak volna, mint amennyit a maguk igazainak és másoktól elválasztó kiválóságaik feszegetésére pazaroltak: ma senki sem merészelne a keresztyénség csődjéről beszélni.

Az egyes ker. egyházak mindenképen századok óta a hívők legjobbjai fáradoztak a keresztyénség kiválóságának és felsőbbségének kimutatásán. Ez a tiszteletre méltó törekvés a bölcsnél bölcsőbb tantételek, a szépnél szebb szertartások és a remeknél remekebb szervezetek egész tömegét hozta létre. De ha a keresztyénség ezt a tekintélyes anyagot nemcsak megőrizni és gondosan konzerválni akarta volna, hanem úgy igyekezett volna beoltani az ezekben élő jézusi lelket az emberekbe, hogy mint az Isten templomává legyen, akkor ma nem lett volna olyan sok keresztyén templom üres és nem volna olyan sok keresztyén ember vallástalan.

A keresztyénségnek abból az elvitathatatlan tényből, hogy minden más vallásnál nagyobb értékei vannak, nem azt a következtetést kellene levonnia, hogy ő tehát az abszolút vallás, hanem azt, hogy a keresztyénségnek az Istent és boldogságot kereső népek apostolává kell lennie, mert a keresztyénség nem szertartáskodás, nem is elmélázás, nem is a hiúságok vásárja, hanem szolgálat, cselekvő és ható élet, örökös mozgás, melynek nem lehet megállása vagy szünetelése addig, míg lelkek szen-

vednek, igazságtalanságok történnek ezen a földön és szívek vágyakoznak az Isten után.

E cselekvő életre és nem uralkodásra, nem az elsőségek vitatására van elhíva a Krisztus egyháza. És e cselekvő életre ma különösen égető szükség van. A vallás és erkölcsellenes életfelfogás hívei, az anyagias és önző gondolkozású emberek hatalmas táborokban törnek előre. Mint több és több örökéletre hivatott emberi lelket ejtenek hatalmukba. A keresztyénségre ma ismét világtörténeti hivatás vár, mert a külső és belső forrongás korát éli az emberiség. Ma mindenkinek tudnia kell, hogy *nem test és vér ellen, van nekünk tusakodásunk, hanem . . .* stb. (Efez. 6. 12.) Most egyetlen történelmi ker. egyháznak sem szabad a farizeus önelégültségével tétlenül hálálkodnia, nem szabad egymással az elsőbségről vitatkoznia, hanem a különböző kegyadományok birtokában az Istentől rendelt egyazonos hivatást be kell töltenie.

Ezért tartom én korszakos jelentőségűnek a ker. egyházak apostoli munkára való mai tömörülését. Úgy érzem, hogy új lendületet vesz most az a világmegváltó munka, melyet egykor Jézus ama parancsolata indított meg: *Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket.* (Máté 28. 19.) Úgy érzem, hogy mi most világhódító útra indulunk. Úgy érzem, hogy a világ nagy szinpadán a képek sorozatában új jelenet kezdődik. Az a jelenet, mely a publikánus diadalmas alázatosságának a koronája: *Mondom nektek, hogy a publikánus megigazulva ment alá az ő házához inkább, mint amaz.*

És nekem erről a szent helyről csak az a kérésem valamennyi egyház valamennyi képviselőjéhez, hogy álljon bár egyikünk Krisztusnak a jobbán, másikunk a balján, nyugodjék bár egyikünk Krisztusnak a kebelén, másiknak csak a lábainál: ne bírálgassuk, hanem támogassuk egymást megértő és meleg testvérszeretettel, hogy legyünk mind Isten templomaivá. A gondolatom pedig, mely az egyházak szövetségét létrehozta, melyet a ker. egyházak e szövetség keretében végeznek, legyen áldás, — Istennek pedig dicsőség az Úr Jézus Krisztus által most és mindörökké Amen.

Dr. Raffay Sándor.

Egy a szükséges dolog.

Luk. X. 38—42.

Esti istentiszteleten tartott bibliai emlékezés, a pécsi gyülekezet jubileumi ünnepélyén 1925. szeptember 20-án.

A mai vasárnap evangéliomában Jézus tanítványainak az égi madarakat és mezei liliomokat állítja szemök elé, mint akiktől megtanulhatják az igazi gondtalanságot — nem gondatlanságot —, amelyre az Ő követése képessé tesz: „Nézzétek az égi madarakat, nézzétek a mezei liliomokat.”

Mosolyogjon bárki bármilyen fölényesen és tartsa bármilyen föllegekben járó együgyűségnek, melyre a való élet naponként rácsáfol, nekünk drága és kedves marad az égi madarak predikációja, mert könnyíti, elviselhetővé teszi ránk nézve az élet terheit, gondjait: az Ur gondot visel rólunk is, annál inkább, mert — mint Luther mondja — az égi madarak nem vetnek, nem aratnak, sem a csürbe nem takarnak, a mezei liliomok nem dolgoznak, nem fonnak, mi pedig mindezt is megteesszük és azonfelül többek vagyunk, mint azok közül egy.

Azért ne aggódalmaskodjatok. A ti mennyei Atyátok jól tudja, hogy mire van szükségtek.

És mégis van egy nagy, szent gond, amely kell, hogy állandóan foglalkoztasson bennünket, kell, hogy ott éljen, égjen, lobogjon, nem mint emésztő tűz, hanem mint ragyogó, vezérlő csillag, lelkünk mélyén, életünk középpontjában: „Keressétek mindenek előtt Istennek országát és annak igazságát és mindenek megadatnak néktek.”

Ehhez adjon nekünk indítást, most amikor ezen a napon, ebben az esti órában még egyszer egybegyűltünk csendes áhitatra az Ő színe előtt, az a szentlecke, amely mai elmélkedésünk alapjául szolgál. (Karének.)

Luk. 10, 38—42.

Bethániában festők ecsetjére, költők ihletére, zenészek lantjára méltó és sokfélekép meg is örökített, kedves kép tárul eléink. A leírás is a maga igénytelen, szószaporítás nélkül való egyszerűségében olyan megkapó, hogy a „magyarázó” csak aggódva mer hozzányulni, nehogy elveszzen valami az egésznek ihletéből.

Bethánia. Palmaligetből, illatos datolyafáktól beárnyékolt csendes kis falú Jeruzsálem közelében. És az a ház is, amelyben a leirt jelenet lejátszódik, most éppenséggel szépen illeszkedik bele gyönyörű környezetébe. Fény, derű, napsugár mindenütt és mindenben. Hogyan is lehetne ez másképp, amikor Az tért be ebbe a hajlékba, akiről egy legenda azt mondja, hogy amikor tanítványai és akik ismerték, hozzája járulni készültek, így szóltak egymás között: „Jer, menjünk a nyájassághoz!”

És most Ő jött ide szívesen látott vendégül, alighanem tanítványai kíséretében, mert hiszen másképp alig volna érthető az a sok gond, szorgalmatoskodás, nyugtalanság, amellyel a vendéglátó testvérpár közül az egyik, Márta, a vendégek ellátása körül sűrög-forog, fáradozik, miközben a munkától kipirult arcán, fénylő szemében ott ragyog, ott ég a fáradhatatlan szolgálatrakészség, az öröm, boldogság, büszkeség tüze és nem tudja megérteni, sőt rosszul esik neki, hogy nővére, Mária, őt egyedül hagyja fáradni, nem veszi ki részét a háziasszonyi gondokból, hanem ott ül, ölbe tett kezekkel, a

nagy vendég ajkára függesztett szemekkel a Mester lábainál és öneledten hallgatja, szívja magába, mint tikkadt föld a harmatot, szájának beszédét. És amikor Márta ezt szavá is teszi és kéri a Mestert, hogy intse segítő szolgálatra nővérét is, Jézus szelid, nyájas mosollyal ajkán ujját fölemelve így szól: Márta, Márta, te szorgalmas vagy — az eredeti szöveg szerint — sok aggságoskodást, nyugtalanságot okozol magadnak! — és azután komolyra vált arccal, fölfelé mutatva hozzát teszi: „de egy a szükséges dolog, Mária a jó részt választotta és ez el nem vétetik ötöle.”

Ime; Márta és Mária a keresztyén vallásosságnak, a Jézushoz való viszonyának, az iránta táplált szeretetnek, a beléje vetett hitnek kétféle megnyilatkozása: a Márta-szolgálat, amely időt, fáradságot, áldozatot nem kimélve keresi az Ő dicsőségét és a Mária-érület, amely csendesesen lábaihoz ülve, keresi a maga lelkének épülését, nyugalmát, boldogságát, békességét, üdvösségét. De vajjon ez a kettő nem fér-e meg békésen egymás mellett? Nincsen-e meg mindegyiknek a maga helyén és idején a maga jogosultsága, sőt nem egészítik-e ki éppenséggel egymást kölcsönösen? Miért mondja akkor Jézus: Egy a szükséges dolog? Óh bizonyára nem azért, mintha Márta szolgálatát kicsinyelné, megvetné, és nem is azért, mintha a tétlen szemlélődést akarná elénk állítani, mint az egyedüli ker. életideált. Nem! Hiszen Márta sem hitetlen, a földiekhez, anyagiakhoz tapadó lélek s éppen az ő ajkáról hangzik el később a vallomás: „Igenis Uram én hiszem, hogy te vagy ama Krisztus az Istennek Fia.”

De bizonyára ez a vallomás sem érlelődött és szilárdult volna meg lelkében, ha nem szivleli meg az intést: „Egy a szükséges dolog!” Mert egy nagy veszedelem fenyegette, belső, lelki életét, az, hogy szorgoskodása közben felületessé válik, elveszíti önmagát, elveszíti éppen Őt, akinek szolgálni akar: Mesterét, Urát, Istenét és ezzel Mindenét! Megfeledkezik arról, hogy az embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem azért, hogy Ő szolgáljon és adja az ő életét sokaért és hogy igazán szolgálni Néki és másoknak is csak az tud, aki előbb elfogadta igénybe vette az Ő szolgálatát.

„Egy a szükséges dolog.” Lehet-e kérdés, hogy erre a komoly intésre szükségünk van nekünk is, egyéni, családi, hivatásbeli, gyülekezeti, egyházi, társadalmi életünkben egyaránt?

Vajjon nem látjuk-e mindenütt, lépten-nyomon, különösen a mai u. n. modern élet zürzavaros forgatagában, egymást kergető, idegölő sensációiában, ideges nyugtalanságában, csapongó változatosságában, a belső, lelki élet elszegényedését? Miért olyan idegesek, fáradtak, fásultak az emberek? Mert nem tudnak találni egy külső és belső életüket egységbe foglaló, sza-

bályozó, irányító és éltető nagy középpontot, egy nagy, hatalmas, soha ki nem apadó forrást, amelyből merithetnének erőf és nyugalmat egyaránt. Egy a szükséges dolog! Óh, bizonyára nagy, bibliaszzerű igazságot fejez ki Augustinus, midőn sokszor idézett, de kevésszer megszivlet szavaiban így szól: „Nyughatatlan a mi szívünk mi bennünk, amíg meg nem nyugszik Benned, óh Isten!”

Egy a szükséges dolog! Persze sokan azt mondják, hogy a mai kor a maga változatos gazdagságában, sokféleségében nem tűr el unalmas, fárasztó egyoldalúságot. De a regebeli Küklőpokról azt tartották, hogy éppen azért voltak olyan nagyok, erősek, legyőzhetetlenek, mert mindent azzal az egy, óriási nagy szemükkel, tehát egy szempontból néztek. És ha szabad a mezei liliomok mellé itt egy más hasonlatot állítanom: az a kicsi méhecske nem állítja-e maga egész kicsi életét, egészen az önfeláldozásig, egyetlen egy célra a szolgálatába és ezért az egyért fárad, küzd, meghal? És mégis éppen ez az **egy** milyen gazdaggá, változatosá teszi életét, amikor az ő világából az ezernyi színben és megannyi illatban pompázó virágokról, még a mérgesekről is, gyűjti azt a **néki** „egy szükséges dolgot:” a mézet.

Óh, higyjétek el, k. t., ha ezt a nagy, szent egyoldalúságot tudnánk belevinni életünkbe, úgy az nem válnék szegényebbé, hanem gazdagabbá, mert ebben az **egyben** látnánk meg és tudnánk mégcsak igazán értékelni azt a nagy gazdagságot, amelyet Isten kegyelme ebbe a világba és a mi életünkbe is beléhelyezett. Egyben mindent és mindenben egyet.

És azt az egy szükséges dolgot kell belevinnünk, nagy új akarások, programok, tervek és alkotások előtt egyházunk, gyülekezeteink életébe, ha a gyógyulás, megerősödés és megújulás útját és eszközeit akarjuk megtalálni.

És ha ez a ma jubiláló k. pécsi gyülekezet ezt a szent hajlékot Isten dicsőségére és a hívek lelki épülésére, Márta szorgalmával új díszbe öltöztette, úgy a hívek áldozatkészsége bizonyára a legnagyobb elismerést érdemli és mi hisszük, hogy maga az Úr, aki a bethániai Mária drága nárdusolaját, mellyel az ő testét megkeni vala, elfogadta és a pazarlás, fényezés kicsinyes vádjával szemben védelmébe vette, itt is azt mondaná: „Hagyjatok békét néki! Jó cselekedetet cselekedett én velem”, — de azt is, hogy „egy a szükséges dolog”, mert az Isten hajlékának legszebb ékessége mégis csak a Jézus lábainál ülő Mária lelkek!

Egy a szükséges dolog! — ezt kell azonban és éppen ezért nekünk, az Ige hívatásos hirdetőinek is minden munkánkba belevinnünk, hogy beszédünkön és egész életünkön érezhető legyen a Jézus lábainál eltöltött szent órák ihlete és ereje.

És vajjon nem ebben az egy szükséges dologban találkozhatnának, érezhetnék magukat egynek és kereshetnék, a történetileg kialakult, tehát nem mesterséges határok és sajátosságok kölcsönös tiszteletben tartása mellett, a megértés és békes együttélés útját — lesújtott nemzeti életünk javára is, — mindazok, akik a Krisztust vallják megváltó Uruknek?

„Egy a szükséges dolog, Mária a jó részt választotta és ez el nem vétetik tőle.”

Óh kérlek ker. vándortársam, gondoldj el valamit, amit a magadénak vallasz és amiről azt mondhatnád: ez el nem vétetik tőlem.

Életed? Elvétetik tőled. „Folyton fogy életünk pályája, ki tudja, hol ér a halál?” és minden elmuló nap elvesz egy darabot életedből. Kincsed, rangod, hirved? Elvétetik tőled. „Mezitelenül jöttél e világra és mezitelenül még el belőle.” Szeretteid? Elvétetik tőled, vagy te elvétetel tőlük. „Mert nincsen itt maradandó lakásunk.”

Nincs, nincs tehát semmi, ami el nem vétetik tőlünk? De van. Egy a szükséges dolog, Mária a jó részt választotta és ez el nem vétetik tőle.

Kövessük példáját és ebben az egyben mindent elnyerünk! És akkor elvétetik tőlünk minden, ami itt ezen a földön bajt, nyomort, könnyet és szenvedést okoz: bűn és halál. És megmarad egy s az egyben minden! Amen!

Ferdinand
Stráner Vilmos,
egyetemi tanár.

Két parancsolat.

Szthsg utáni 18. v.

Máté ev. 22. 35—38.

Kedves Testvéreim! Gyakran hallunk másokat beszélgetni, gyakran beszélgetünk magunk is arról, hogy azok a magasztos erkölcsi tanítások és célok, melyeket Üdvözítő Jézusunk ajándékozott az emberiségnek, még mindig elérhetetlen messzeségben látszanak. A szeretet, jóság, becsületesség nagy eszményei az emberek között napról-napra megcsúfoltatnak, az emberek önzők, kicsinyesek és rosszlelkűek maradnak s mintha sohasem hangzott volna el a hegyi beszéd, semmit sem közelednek az „Isten fiai” név kiérdemléséhez.

Bizonyára az volna a világon a legszomorúbb könyv, amelyikben valaki szépen sorjában összeírná mindazokat az erényeket, melyeket teljesíteni kellene s mindazokat a vétkezéseket, melyeket ezek helyett az emberek elkövetnek. Kétségbeejtő olvasmány volna ez, elkészeritené az olvasót, megrendítené hitét Isten országának e földön való megvalósulásában. És mégis en-

nek a könyvnek ellenállhatatlanul azt a hatást kellene kiváltania minden olvasóban, hogy ne csak a mások hibáin botránkozzék és szomorkodjék, hanem saját magába is nézzen s önmagával is számot vessen: menyiben vagyok ebben részes magam is?

Éppen ezért ne csak embertársaink között és a föld nemzetin nézzünk szét és kérdezzük: jobbak-e? — hanem magunkat is kérdezzük meg: jobb vagyok-e? Ne elégedjünk meg azzal az igazságos felelettel: gyarlók, jaj, gyarlók a népek és emberek s az vagyok magam is, hanem kérdezzünk tovább, kérdezzük meg: miért nem tudunk jobb lenni? Csak egy hibával kevesebb, csak egy porszemmel többet érő? És a körülöttünk lévő életben miért bántják, keserítik, zsarolják egymást az emberek és a nemzetek? Miért nem javít rajtuk tizenkilencszer elmúlt száz esztendő minden nagy keresztyén ünnepe, folytonos ígéhirdetése, Isten örök szeretetének és a megváltás áldásainak prédikálása? Óh bizony nem az evangéliumban van a hiba: a nap nem tehet arról, hogy a földi élet törvényei közé tartozik az árnyék...

Akár másokkal hallunk vitatkozni, akár magunk töpren-günk e kérdésen, ugyanolyanok vagyunk, mint a felolvasott ígék törvénytudója, aki megkérdezte az Üdvözítőt: melyik a nagy parancsolat? És megszegyenítően hangzik a felelet az Üdvözítő ajkáról: Az első, mindjárt az első: szeressed a te Uradat, Istenedet; ez az első és nagy parancsolat, *ennek teljesítésével kezdődik az ember, a jobbulni akaró ember*, — a második pedig hasonlatos ehhez: szeressed felebarátodat, mint magadat; *ennek teljesítésével jobbul meg az ember*. Ez a kettő elválaszthatatlanul összetartozik, ennek teljesítése is elválaszthatatlanul összetartozik.

Csak akkor lehetek igazi ember, Krisztust követő igazi keresztyén, ha nemcsak mondom az Istent mennyei Atyámnak, hanem érzem is ezt egész szívemmel, lelkemmel, elmémvel. Ha bárhol vagyok, bármire nézek, bármi után óhajtozom, láton magam előtt a mindenütt jelenvaló Isten jelenlétét, hallok az ő szavát, érzem a szeretetét, erejét és melegségét. Nyári nap sütötte virágos réten, vagy csendes sötét erdőben, békés fehér báránnyelűek nagy zivatarra készülők fekete felhők alatt ha ő rá gondolok, madár énekében, virág illatában, őszi levélhullásban őt megérezem, — ha mint valami nagy szívet érzem őt dobogni mindenben, mindig és mindenütt és ha felfedezem magamban azt, hogy eziránt a folyton élő, mindig dobogó szív iránt valami ellenállhatatlan vonzóddással vagyok, hogy ennek a mindenütt megdobbanó szívnek mindjobban közelébe szeretnék jutni, hogy ennek a mennyei Atyának valamiképen ki szeretném mutatni, hogy gyermekének érzem magamat, tehát ha szívemet mindig felé fordítom, mint a tányérvirág a fényes nap felé, — vagyis egyszóval, ha szeretem őt, virágnál, madárnál, lepkénél többet

erő emberi életem egész háladatosságával, egész szívvel szeretem ezt a szerető szívet: akkor vagyok igazi ember.

De én több is vagyok a földön élő természet minden teremtményénél, mert nekem lelkem is van! Túl a felhőkön csillagokat látok, tudom, hogy arra más földek és világok vannak és hogy mindezek felett ugyanaz a mennyei Atya uralkodik, akinek én képe és gyermeke vagyok itt a földön, láthatatlan és titokzatos szálakkal összefűzve ő velem; — lélek vagyok az ő lelkéből, mert nem a testem, nem a szemem és a fülem, nem a bennem keringő vér az, ami engem többé tesz, hanem a lélek, ez a meg nem látható, de élő erő bennem, ez emel minden fölé, ez él majd akkor is, ha szemem fénye kihúnyt és fülem a hangok elől bezárult, ez alkot itt minden szépet és jót, — ez vágyakozik és kell is, hogy vágyakozzék a minden szép, jó és nemes láthatatlan és örök erőforrásához: a szeretet Istenéhez... csak akkor lehetek igazi ember, ha egész lelkemmel is szeretni tudom őt.

És ez még mindig nem elég. Nemcsak szívem és lelkem vágyódására kell hallgatnom, nemcsak azzal kell éreznem, keresnem és szeretnem az Istent, hanem egész világosan és határozottan, pontosan és komolyan kell tudnom azt, hogy ez a nagy és hatalmas éltető forrás, ez a szerető mennyei Atya valóban az, amit Jézus tanított róla: örök szeretet, jóság, bölcsesség és irgalom, tehát teremtő és kormányzó Istenem. Egész elmémmel is szeretnem kell őt. Testi és lelki érzéseimet és elmém minden tudását át kell hatni annak a bizonyosságnak, hogy ez az egyetlen és örökkévaló Isten szeret engem és szeret mindenkit, jót és szépet akar, boldogítani és jobbitani akar minket és ezért kell, kell, hogy minden érzéssel és gondolatommal szeretet érezzek iránta, egész elmémmel is szeressem.

Ha szétnézek a földi életben, hol emberi szívem dobog, ha szétnézek a nagy világmindenségben, hol halhatatlan lelkem jön és megy- és ha benézek elmém legmélységébe; mindahárom helyen szeretet kell éreznem iránta; kell, hogy szívemet, lelke- met és elmémet a mindent átfogó isteni szeretetnek megnesereje ellenállhatatlanul vonzza maga felé.

És amikor ilyen szeretetet érzek magamban, akkor boldogan érzem azt is, hogy ez könnyű és édes. Felemelkedem égi szárnyakon az Isten felé és jónak érzem magamat. Szép, szép az élet. Csodálatos szép a természet nagy világa, akár a millió virág a réten, akár a millió falevél az erdők fáin, akár a millió csillag távoli világa mind, mind az enyim, mert egyesültem az én Istennemmel, ki mindezeknek ura, teremtője és parancsolója. Csodálatos szép még az emberek világa is, mert hiszen bennük is mindörökké az Isten lelke él, akármilyen gyenge és gyarló utakon járunk, akármennyit bukdácsolunk, akármilyen

hamis útmutatók és lidércfények vezetnek is gyakorta félre. Szép, szép az élet, mert Krisztusomra gondolok, aki ebben is követendő példaképem, hiszen ő annyira tudta szeretni ezt az örökkévaló szívet, hogy ki tudta mondani: Én és az' Atya egy ja gyunk!

Máskor pedig azt érzem, hogy ez nagyon-nagyon nehéz. Valami baj ért itt a földi életben, beteg talán az egyik gyermek, nem sikerült egy terv, amit szépen kigondoltunk, gondok bántottak, aggodalmak gyötörnek, nehezebb lett a megélhetés, vagy rossz szóval igaztalanul megbántottak, — ilyenkor úgy érezzük, hogy felhő került a napfény elé, árnyékot vet reánk, elgyengülnek a szárnyak, olyan nehéz felfelé repülni, olyan nehéz kimondani azt, hogy megbocsátok... olyan nehéz fájo szívvvel és aggodalmas lélekkel is azt érezni, hogy a mennyei Atya most is szeret, bizony nehéz lankadatlanul ölelni őt ilyenkor is és teljes szívvvel, teljes lélekkel és teljes elmével szeretni őt ilyenkor is.

Pedig a meggyőződés komoly őszinteségével kell nem csak itt mondani, de az életben mindenütt is nyíltan hirdetni azt, hogy nincs és nem is lesz a földön soha-soha az ember boldog, megelégedett, hívő és bizó, kitartó és kötelességteljesítő csak akkor, ha igazán tudja szeretni az Istent. Csak akkor szép élni, csak akkor jó embernek lenni, csak akkor tudunk minden kötelességet teljesíteni, csak akkor lehet fájdalokat és csalódásokat eltűrni, csak akkor lehet jobbulásra törekedni, életünket családunkért, gyeremekeinkért, jó és nemes eszményekért, áldozni, más szenvedő és szomorú embereket szívvvel, szóval és tettel megsegíteni, — tehát embertársainkat is úgy szeretni, mint magunkat, ha tudjuk az Istent szeretni.

Mert csak egyetlenegy biztos fegyverünk van a földi életben minden gonoszság, fájdalom és bűnözés ellen: a szeretet. Csak ezzel lehet legyőzni magunk és mások minden fogyatkozását és hibáját. Csak szeretet által emelkedhetünk felfelé a földi életben, csak szeretet által tölthetjük el azt hasznosan.

Földi életünk egyszer véget ér. A sírnál elmarad tőlünk minden, ami a földé volt. Házastárs, gyermek, jóbarát, ellenség, ház, föld, név, rang, öröm és szenvedés mind megáll a sírnál, melybe távozunk. Egyedül a szeretet kísér át a sirontúlra, az örök életbe. Egyedül ez szólal meg érettünk akkor, mikor ítélet elé állunk és ennek mérlegére kerül ott egész életünk. Nem azt kérdik ott tőlünk: hogy hívtak, milyen ruhában jártál, mennyi pénzt hagytál gyermekeidnek? hanem egyedül azt: mennyire tudtál szeretni? Boldog az, aki mellett megszólal majd a szeretet. Az hallani fogja a megváltó szavát: Sok megbocsáttatik annak, aki nagyon szeretett. Ámen.

Budapest.

Kemény Lajos.

Keresztyén gazdagságunk.

Szt. h. u. 18. vasárnapra.

I. kor. 1. 4—9.

Valahányszor e szentírás olvasása közben egy ilyen helyre akadok, mint az a néhány vers, amelyet Pál apostol leveléből mostan felolvastam, a lelkemet mindig valami szent irigység tölti el, kedves Testvéreim. Mindig arra gondolok: Istenem, milyen boldog ember lehetett ez az apostol, hogy hiveiről ezeket mondhatta, hogy érettük az Istennek így hálálkodhatott. Hogy neki volt Krisztusban egy gyülekezete, amelyre az öröm és boldogság érzésével gondolt. Azért, hogy ő nem fáradott közöttük hiába, hogy a mag, melyet szorgalmasan hintegetett, olyan szépen kikelt és sokszor bő termést ígérget. Nem bírja el a szíve ezt a boldogságot. Térderhúll és hálálkodik úgy, amint olvastam: „Hálát adok az és Istenemnek mindenkor ti felőletek Isten ama kegyelméért, mely néktek a Krisztus Jézusban adott, mivelhogy mindenben meggazdagodtatok ő benne, minden beszédben és minden ismeretben... úgy hogy semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szűkölködtök.” Bizony mondom, boldog apostol, hogy gyülekezetéről így szólhatott. Ma a lelkipásztorok legnagyobb része, ha őszintén meg akarná mondani az igazat a reábízott hivekről, aligha ismételné meg az apostol szavait s aligha dicsekedne. Sokkal inkább panaszkodna, hogy az ő hivei megszegényedtek. Igen sok helyen a testiekben, a földi kincsekben, a világi javakban. de még sokkalta inkább a lelkiekben. Még ott is, ahol bőség, vagyonban való dúslakodás van, sőt talán épen ott, koldusszegények lettek az emberek a keresztyén emberhez méltó beszédben és ismeretben, a Krisztus felől való bizonyosságtételben, szűkölködők a kegyelmi ajándékokban s minden reménység nélkül valók a jövődőt illetőleg.

Azért szinte jól esik nekünk, hallani legalább egy gyülekezetéről, mely gazdag volt mindezekben, olvasni írását egy embernek, aki nem panaszkodik az ő hiveinek hitetlensége, gonoszsága, Istenben s a Krisztusban megszegényedett élete miatt, hanem jóságukkal dicsekszik s hálálkodik érte.

Fordítsuk azért ez Istennek szentelt csöndes órában figyelmünket az apostolnak erre a dicsekedésére, hátha e dicsekvés nyomán elfogná szívünket a szegyenkezés elmaradott voltunk, a lelkiekben való koldusszegénységünk miatt, hogy ^{mielő} azután vágyakoznánk az apostol által megdicsért gazdagság után.

Azt mondtam az előbb — testvéreim az Úrban — hogy gyülekezeteink koldusszegények abban, amiben a korintusiak gazdagok voltak, t. i. a beszédben, az ismeretben s a kegyelmi ajándékokban. Ez azonban talán mégsem a teljes igazság. Közöttünk is vannak — Isten iránt érzett nagy hálaadással

mondom, hogy vannak ilyen a Jézus Krisztusban gazdag emberek: férfiak és nők, akikben nekünk dicsekedésünk van. Hogy ez az örömünk mégsem teljes, annak oka az, hogy kevesen vannak ilyenek, aránylag nagyon kevesen. Az apostolt szent irigységgel azért csodáljuk, mert ő egész gyülekezetét megdicsérelhetett s gazdagnak tudhatta. A mi gyülekezetünkben levő istenfélő kegyesek a mi számunkra is az öröm s a boldogság forrása. Mert őket látjuk, azért nem csüggedünk. Miattuk szeretjük a többieket is. Ők a gyülekezet díszje. Az a csodálatos erőforrás, melyből a hívek közössége újból és újból életet fenntartó lendületet nyer. Küzdelmes jelenünkben ők a mi reménykedésünk egy szebb jövődőt illetőleg. Sokszor az az érzésünk, hogy az Istennek áldó kegyelme egyedül ő értettük van még mindig velünk. Rajtuk látjuk, ezeken a kevés kegyeseken, hogy az igaz keresztyén ember valóban gazdag ma is. Gazdag mindenekelőtt a beszédben.

Külön mondanom kell, hogy amidőn az apostol nyomán a keresztyén ember beszédben való gazdagságáról szólunk, nem a közönséges, a mindennapi beszédet értjük. Nem azt a hiábavalóságok körül mozgó lapos tereferét, azt az össze-viszaváló üres beszédet, melynek helye az útca, a piac s fájdalom, a legtöbb társaság, ahol ketten, vagy hárman összejönnek. Mindennapi tapasztalás szerint az ilyen üres beszédben a világ gyermekei sokkal gazdagabbak, mint a hívő keresztyének. Ezt a gazdagságot azonban nem irigyeljük tőlük. Szívesen átengedjük azt nekik. Mi most arra a beszédre gondolunk, amelynek keresztyén emberhez méltó, komoly tárgya van. Amelyik az élet nagy kérdéseire vonatkozik: hogy mi vagyok én tulajdonképpen, hogy miért vagyok e földön s mi lesz sorsom holtom után, hogy miért van bennem jó szándék, nemes igyekezet s miért van bűnös vágy, rosszra csábító indulat, hogy miért nem tudok olyan jó lenni, mint aminő szeretnék, hogy mi ez a nagy világ, az azt teremtő és fenntartó Isten s a Krisztusban engemet is kereső isteni kegyelem. A komoly beszédben, amelyik ilyen és ehhez hasonló kérdéseket ölel föl, kellene gazdagoknak lennünk, s amikor alkalmunk van, szólunk bölcsességgel és hozzáértéssel. Nem pedig ahogy azt szoktuk, elhallgatunk olyankor, vagy a szót ügyesen másra terelnünk. Amíg így járunk el testvérem — addig a vallásosságunknak mindig valami hija van s tökéletlen az.

Amelyik ember vitte már valamire a keresztyénségben, attól elmaradhatatlan a komoly, a bölcs beszéd, a hitéről való bizonyágtétel. „A szívek teljességéből szól a száj” — mondja az Üdvözítő Jézus egy helyen. (Máté 12—34.) S azt az örök nagy igazságot akarja ezzel kifejezni, hogy, akinek öröme van az ő Istenében, aki az ő életében tapasztalta már a sorsát bölcsen forgató mennyei Atya jóságát és szeretetét s aki érzi az ő

nagy lekötöttségét és felelősségét Istenével szemben, annak megnyilik az ajka. Bizonyosságtevő lesz még akkor is, ha azelőtt nehézszavú, dadogó volt is. Tudott dolog előttem, hogy Mózes például egyáltalában nem volt embere a szónak, úgy hogy Isten a jobb beszédű Áront adta melléje, hogy az szóljon helyette népe érdekében a fáraó előtt. De, amidőn ez a Mózes egy ideg benne él Isten közösségében, bátor bizonyosságtevő lesz: az imádkozásban épúgy, az intésben, a kérelemben csakúgy, mint a fenyegetésben. Ésaiás, amidőn prófétának hivatik, gyengének és méltatlannak érzi magát. Vonakodik elfogadni a megbízatást. „Jaj énnekem — így kiált — elveszek, mivel tisztátalan ajkú vagyok és tisztátalan ajkú nép között lakom” (65). Midőn azonban bűnbocsánatot nyer, elszáll szívének bátortalansága. Most már ő maga kínálkozik: „Imhol vagyok én Uram. Küldj el engemet.” És lett népének legnagyobb prófétája.

Testvéreim! Aki az Isten közösségében él, akinek kedves dolog az ő beszéde, az ő hajléka, akinek szíve igaz örömet érez a Krisztusban neki is megjelent isteni kegyelem fölött, az szívesen is beszél mindezekről. Látszhatik egy illető egy igénytelen embernek, egy semmi asszonynak, egy gyöngé, beteges lánynak, midőn arról van szó, amivel tele van a szíve abban a pillanatban csodálatos fényesség gyúl ki a szemében, ajkáról pedig bőven ömlik a bizonyosságtevő kedves, okos beszéd. Ilyen hivekre van a mi egyházunknak szüksége. Ilyenek tehetik újból naggyá, számottevővé. Fájdalom, ezek vannak nagyon kevesen. Hiveink legnagyobb részének vallásossága néma vallásosság. Értéknek tartják még az egyházat. Intézményeit szeretik. Szívük mélyén féltve őrzött drága kincs a hit. De valahogy túlságosan szerények. Nem tudnak, nem mernek, vagy nem akarnak hitbeli meggyőződésükről beszélni. A világ és embertársaik előtt bátran tanúbizonyosságot tenni. Pedig a keresztyén embernek fegyvere: védő és támadó fegyvere a beszéd. S amint egy ágyúútól és puskáitól megfosztott hadsereg a harcban meg nem állhat, diadalt nem arathat, úgy nem győzedelmeskedhetik egy néma vallásosság sem. Az apostol tudta, hogy milyen erőssége az egy vallásnak, milyen hódító ereje az egy egyháznak, ha olyan hivei vannak, akiknek van bátorságuk szót emelni hitbeli meggyőződésük mellett. Azért, elsősorban is azért hálálkodott az Istennek, hogy hiveit gazdagokká tette a Krisztusban minden beszédben.

És minden ismeretben. Gazdagnak lenni az ismeretben az is jellemző tulajdonsága az igaz keresztyénnek. S ez megint természetes. Annak a Jézusnak követői, aki ezt mondotta: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes”, aki egy más alkalommal így búzdította anitványait: „Legyetek okosak, mint a kigyók” annak a Jézusnak követői nem lehetnek elmaradott, korlátolt emberek, Nekik nemcsak isteni törvény,

Ima

hanem belső kényszerűség is, hogy tanuljanak, okosodjanak, művelődjenek, hogy lehessenek a teremtés koronáivá, mikké őket az Isten tenni akarja. De a keresztyén ember ismerete is más természetű, mint a világ gyermekéé. Különbözik attól annyiban, hogy nem szóródik szét, nem fordul ezer apró hiábavaló kicsiség felé, hanem keresi az egy szükséges dolgot. Keresi megoldását annak a kérdésnek, amely a keresztyén ember számára a legelső rendű kell, hogy legyen, amelyen a pogány Cornélius századostól kezdve Augustinuson át egészen Lutherig annyi Istenválasztotta drága lélek töprengett már: mit kell cselekednem, hogy az Istenben egy kegyelmes, bűneimet elfedező, vétkeimet megbocsátó Istent bírjak? És a keresztyénnek igaza van, amidőn ezen a ponton akar ismeretre, bizonyásra jutni. Mert ugyan mit használ neki minden ő bölcsessége, ha az lelkének bölcsességet nem szerez, mit az ő elismert, megcsodált okossága, hogyha neki azzal együtt, vagy annak dacára is el kell kárhoznia? Mit használ neki minden ő tudománya, ha nem boldogítja őt, ha ő is azok sorába tartozik, akiket az apostol olyan találóan így jellemzett: „Mindenkor tanulnak, de az igazság megismerésére soha el nem jutnak” (II. Tim. 3. 7.) S mert ide el nem jutnak, reménység nélkül szállnak a sírba.

Testvéreim! Mi vágyódunk az után a magasabbrendű, a szívnek békességet, a léleknek nyugodalmat hozó ismeret után. S hogy lehessünk egyházunknak bizonyosságot tevő fiai és leányai, ez életben nyitott szemmel járók, a sírnak sötét éjszakájába az örök élet reménységével alászállók, legyen példánk a korintusi gyülekezet, hogy mi felőlünk is dicsekedhessenek a mi pástoraink, hogy meggazdagodtunk a Krisztusban minden beszédben és minden ismeretben... úgy hogy semmi kegyelmi ajándék nélkül nem szükölködünk. Amen.

Irsa.

Magócs Károly,
ev. lelkész.

Szentháromság u. 19. vasárnap.

Máté 9, 1—8.

Boldog idők voltak azok, mikor az Ur Jézus e földön járt és az emberek között lakozott. Boldog volt az a város, melynek falai között többször tartózkodott és amelynek lakosai annyi áldásban részesültek. Ilyen város volt Kapernaum is, melyet alapigénk Jézus városának mond és amelybe az Ur most is, mikor a gadareusok tartományából jött, bement. De nemcsak oda ment be az Ur, hanem minden városba, minden faluba be akar térni, hogy az az ő városa, az ő faluja és a nép az ő népe legyen. Nem kell-e az embereknek is akarniok, hogy az ő lakóhelyük is a Jézus városa legyen és ők a Jézus népe legyenek? Igen, mi akarjuk és készek vagyunk megtenni mindent, hogy ez valóságga lehessen. Mit kell tennünk?

„És ime, hoznak vala hozzá egy ágyban fekvő gutaütött embert. És látva Jézus azoknak hitét, mondá a gutaütöttek: Bizzál fiam! Megbocsáttattak néked a te bűneid.“ Azok, a Jézus városában élő emberek Jézushoz *mentek*. Mi is menjünk Őhozzá.

Azok az emberek *hallgatták* a Jézus beszédét. Máskor is örömmel vették, ha szólott hozzájuk az Ur. És most is jönnek *beszédét hallgatni* meg hogy annak a betegnek *gyógyulása* lenne Ő általa.

Mi is menjünk Jézushoz, hogy *hallgassuk* az ő *beszédét*, mely igazság. Örüljünk annak, hogy nekünk evangélikusoknak van bibliánk és olvashatjuk azt. Örüljünk, hogy nekünk hirdetik a Krisztus evangéliuma és büszkeségünk is, hogy ev. népünk szereti hallgatni a prédikációt. Hallgassátok ti is örömmel Istennek beszédét. És meglássátok, mentül inkább hallgatjátok, annál inkább Jézus városa lesz a ti lakóhelyetek.

De *hittel* hallgassátok és *hittel* kérjétek tőle: az Urtól *gyógyulást*; gyógyulást a testi betegségből is, meg a lelki betegségből, a bűnből is. „Kelj fel és járj!“ mondotta az Ur annak a betegnek. És az meggyógyult. Bűnei megbocsáttattak és gutaütöttsége elmúlt. Hasonló történik ma is a Jézus városában. A Jézus szeretete ma is meggyógyítja a betegeket. A gondos ápolás, a doktori tudás, a kórházi gondozás, melyekben ott van az igaz *szeretet*, előmozdítják a betegek gyógyulását. Az édes anyának beteg gyermekéért mondott hitteljes imádsága meghallgatásra talál. És a kegyelem oltáránál hittel bűnbocsánatért esedező lelkeknek bűnei megbocsáttatnak. Sajnos, sok nem vallja magát bűnösnek és nem akar megtérni. Azért sem mutatja sok város a Jézus városának képét. Kiáltani, harsogóan kell kiáltani azért bele a városokba és a falvakba, bele az emberi szívekbe: „Térjétek meg!“ És minél inkább követik az emberek e felhívást, annál nagyobb lesz a gyógyulás és a gyógyulással járó *járás, menés*.

„Kelj fel, vedd fel a te ágyadat és eredj haza.“ Mondotta az Ur annak a gutaütött, de általa meggyógyított embernek. „És az felkelvén, haza méne.“ Menj boldogan; óh, nagyon boldogan, haza.

Igy *mennek* Jézus városában az emberek ma is boldogan haza, nemcsak a földi otthonba, de az *erénynek* útján az égi haza felé is. Ott az emberek igyekeznek napról-napra jobbak lenni. A helységnek, városnak jó intézményeit, templomot, iskolát, szeretetházat stb. fenntartják, felhasználják és járnak a jónak ösvényén serényen, kiartással. K. H! Ti is így cselekedjétek, hogy boldogok lehessetek földön, égben. Amen.

Szentháromság u. 20. vasárnap.

Máté 22, 1—14.

K. H! Képes beszéd ez. Egy gyönyörű látható kép által ismerteti az igazi tanítómester, az Úr Jézus a mennyországunk láthatatlan, de mindennél gyönyörűbb javait. A király fiának menyegzőjéhez hasonlítja a mennyeknek országát.

És mi ebből mindenek előtt azt értjük, hogy miként az a király sokakat meghívott a menyegzőbe, úgy az Isten is sokakat, *mindeneket hív az üdvre*. Hívta az óvilág népeit, hívta Izráel fiait, hívta az egész emberiséget. És hívja ma is. „Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Ján. 3, 16.) Hív titeket is mindnyájótokat, Hív a látogatások, a szenvedések által is. Hív az áldásokkal is. Hív a beszéd által is, melyet most általam intéz hozzátok. Ne gondolja egyitek sem, hogy ne tartoznék a hivatalosok közé. Isten jóságával ellenkeznek, ha valakit a kárhozatra hívna.

Halljátok meg hát az Isten hívó szavát és kövessétek azt.

Alapigénkben a hivatalosokról az van írva, hogy: „de nem akarnak oda eljönni.” Ezek a rossz emberek közönyösek voltak, azért nem akartak eljönni.

Mások a szántóföld, vagy a kereskedés miatt nem akartak eljönni. Ismét mások képesek voltak a király hívó szolgáit bántalmazni, sőt meg is ölni.

Világos beszéd ez. Világosan mutatja ez ma is sok embernek viselkedését. Atyámfiaim, ti ezekhez hasonlók ne legyetek. De ahhoz az egyhez sem, ki elment a menyegzőbe, de nem öltözött fel abba a fényes menyegzői ruhába, melyet keleti szokás szerint az előcsarnokban a vendégek között ki szoktak osztani. Ti ne csak külsőleg jöjjetek, hanem öltözzétek fel a léleknek ünnepi, menyegzői ruháját: a hitet, szeretetet és reményt, hogy éljetez igazán hitéletet a Krisztus által és voltaképpen a Krisztus éljen tibennetek.

Igy jutalom, öröm, boldogság, örök üdv lesz részetek. Ellenkező esetben büntetés várna rátok. A gonoszok ott is elvették büntetésüket. Sőt arra az egy vendégre nézve is, kinek nem vala menyegzői ruhája, szigorú vala a király parancsa: „Kötözzétek meg lábait és kezeit, és vigyétek és vessétek őt a külső sötétségre, ott leszen sírás és fogcsikorgatás.”

Díszony, büntetés vár az Isten hívó szavát visszautasítókra. A világi és egyházi történet egyaránt mutatják, hogy az igazságos Isten előbb-utóbb megbünteti a gonoszságnak fiait. A zsidók keservesen lakoltak azért, hogy nem fogadták el a meghívást, sőt a prófétákat megkövezték és magát Jézust is halálra hurcolták, keresztfára feszítették. Jeruzsálemben nem maradt

egy kő a más kövön, Izráel országa elpusztult és népe szétszóratott a földkerekségén.

A büntetés tart folyton. Az ítélet napja pedig a gonoszokra haragnak, rettenetnek napja lesz. Ki ne félné ettől?

Örüljünk, hogy hangzik hozzánk az Isten hívó szava. Halljuk, azt meg, kövessük azt életünk minden idejében, hogy ne csak hivatalosak, de választottak is lehessünk. Ámen.

Mesterházy Sándor.

Szenth. u. 23. vasárnapon.

Máté 22, 15—22.

Mint a fényt a homály, úgy kíséri végig Jézust, a mennyei szeretetet a földi ármány. Már mint kisgyermeket Heródes meg akarja öletni. Három esztendei nyilvános működése folyamán is mindenütt ott látjuk azokat, akik irigykedtek reá, akik léptenyomon akadályokat gördítettek az útjába, akik újabb és újabb hálót fontak, hogy megejthessék őt... a farizeusok, az írástudók... Akik olyanok voltak, mint a baglyok, mint a denevérek, csak a homályban, a sötétségben érezték magukat jól, nagyon bántotta szemüket a Jézusban földre szállott mennyei fény, ezért meg akarták semmisíteni, a véka alá akarák tenni, el akarják homályosítani, ki akarták oltani. Látták, miként hallgat a nép mindig jobban és jobban Jézusra, érezték miként vész lábaik alatt a talaj... vigyázni kell, tenni kell valamit, mielőtt végkép elveszítenék azt, mielőtt végkép elsülyednének! Ezért minden emberi fortéllyal azon mesterkedtek, miként tehetnék lehetetlenné az isteni Mestert, miként törölhetnék le képét a nép szívéről. Óh, ha sikerülne őt zavarba ejteni, ha sikerülne szóvitába legyőzni, ha sikerülne gúny tárgyává tenni, akkor... majd nem menne utána senki. Sokszor megpróbálták ezt az utat: soha sem sikerült! Mindannyiszor maguk szégyenültek meg, mindannyiszor maguk lettek gúny tárgyává, minden ármányukkal, amellyel sötétségbe akarták őt vonni, csak újabb és újabb fénylő drágagyöngyöt illesztettek az ő koronájába. Mennyire égette lelküket a vereség, mennyire marta a szégyen, mennyire fellobogott abban a gyűlölet keserű füstöt ontó lángja! Hát ha nincs más mód reá, ha másképp el nem tudják hallgattatni, ha másként le nem tudják győzni, csak ha erőszakkal megsemmisítik, ám legyen: akkor haljon meg!

De vajjon miként vegyék el az ő életét? Hiszen ők római tartomány voltak s nem volt joguk az állam törvényeinek értelmében halálos ítéletet kimondani és végrehajani, nem vehetnék el őt másként, csak ha a római hatóságokkal keverik bajba, csak ha a római állam helytartója ítéli halálra őt. De hogyan, mivel vádolják be? Hogyan vihetnék oda az ő állítólagos val-

lási sérelmeiket, amelyeket Jézus miatt szenvedtek, mikor a római államhatalom közömbös volt az ő alattvalóinak vallásos dolgai iránt, amikor az türelmes volt, nem igyekezett arra, hogy a leigázolt népeket a maga vallására kényszerítse, sőt maga épített a legyőzött népek istenei számára Rómában, a fővárosban templomot. Nem bántotta a zsidók vallásait sem, tőle imádkozhattak, ahogy akartak, végezheték vallásos szertartásaikat tetszésük szerint, nem törődött velük, nem avatkozott azokba, még a jeruzsálemi templom helyiségeiben is ki volt téve a figyelmeztető tábla: pogány rómainak csak eddig szabad mennie és tovább nem! Ha vallási vétség miatt vádolják be őt, célt aligha érnek. Hanem ha *lázkodóvá* lehetne őt tenni, ha olyasmit lehetne ráfogni, ami *politikai bűnnek* számít a római állam ellen, akkor . . . nos, akkor megvan a remény arra, hogy el fogják őt ítélni!

Tudjuk, Testvéreim, hogy okoskodásuk helyes volt. Tudjuk, hogy Pilátus sem akarta elítélni őt amiatt, mert Isten fiának mondja magát, hanem csak akkor tette ezt, amikor vádlói azt mondogatták: „Igen, de ő a zsidók királyának is mondja magát, tehát párttűt a császár ellen és ha nem akarod elítélni őt, elmegyünk és bevádolunk, hogy nem vagy barátja a császárnak!”

Most is ilyen vétséget akarnak kovácsolni ellene . . . Milyen jó lenne, ha tanuk előtt például azt mondaná, hogy nem keil adót fizetni a császárnak! . . . Meghányják-vetik tervüket, aztán elmennek Jézus elé óvatosan, látszólag barátságosan, mosolyogva, a hizelgés sima köntösével próbálják elfedezni ármányos gondolataikat, tudják, hogy a világon több bajt okozott már az, ami édes, mint ami a keserű . . . azért hát így szólnak hozzá: Mester, tudjuk, hogy te igaz vagy, Isten akaratát igazán tanítod és nem vagy személyválogató, kimondod az igazságot bárki előtt is . . . mondd meg hát nekünk, mi nagyon szeretnők tudni a te véleményedet: kell-e a császárnak adót fizetni, avagy nem? És amiként a rejtekben ülő vadász közeledő áldozatára, olyan remegő várakozással tekintenek a válasz elé . . .

Jézus azonban átlát lelkük sötétségén és látja mögötte az ellene való gyűlölet parazsát izzadni, azért így szól: Képmutatók! Azt hiszitek nem látok szívetek mélyére? Nem véleményt akartok tőlem kapni, hanem vádat! Nem azt akarjátok tudni, kell-e adót fizetni a császárnak, hanem e pénzből, e pénznek ércéből fegyvert akartok kovácsolni ellenem! Pedig lássátok, kinek a képe van rajta és kinek a neve? Nemde a császáré? Adjátok meg hát ami a császáré, a császárnak, ami pedig az Istené, az Istennek!

Tervük hiúsulva kellett hát ismét távozniok. Vak farizeusok! Nem tudták, nem látták, hogy nem tehetik lázkodóvá azt, aki egész életét az Isten ellen fellázad Sátán megfélekezésének

szentelte; nem tudták, nem látták, hogy az, aki egész életét feláldozta az emberekért, miként sajnálná néhány pénznyi áldozatot attól a főembertől! Össze akarták keverni a nap sugarát a földnek porával! Mit tehettek róla, ha az kisiklott újjaik közül... hiszen Jézus megmondotta: Az én országom nem e világból való! Olyan vagyok én, mint a nap, éltetem a földet, de nem vegyülök azzal! Ami a földé, legyen a földé. Azon a pénzen a császár képe van, legyen hát a császáré. *De vigyázzatok! Van egy másik pénz is: Isten képének drága verete van rajta a ti lelketekben! Vigyázzatok: az legyen az Istené!* Adjatok meg ami a császáré, a császárnak, de ami az Istené, az Istennek! Ez legyen éltetek zsinórmértéke!...

*

Bámulatos felelet volt ez, Testvéreim! Nem hiába olvassuk szentleckénkben, hogy a farizeusok — minden boszankodásuk mellett is — „mikor ezt hallhatták volna, elcsodálkoznak.”

Ezekben a szavakban azt hirdeti Üdvözítőnk, hogy ker. ember aláveti magát a világi felsőségnek, a hatalomnak, a törvényeknek, nem lázadozik, nem ellenszegül, hanem engedelmeskedik. Hiszen mire való a felsőség, mire való a világi törvény? Arra, hogy rend legyen, arra, hogy az emberek megférjenek egymás mellett... Képzeljünk el olyan állapotot, hogy nem volna semmi világi hatóság, nem volna törvény, nem volna hatalom, mi lenne az emberek között!? Az egész élet összeomlanék, olyan lenne, mint a felzavart darázsészek, ember az ember ellen támadna, mint egy régi bölcselő mondotta (Hobbes), *bellum omnium contra omnes* lenne, mindenkinek harca mindenki ellen... Isten, aki ékes rendben megteremtette a világot, aki törvényt szabott a bolygó csillagok elé, hogy a mérhetetlen űrben rendre keringjenek, azt akarja, hogy rend legyen az emberek életében is. Azért Isten akaratát cselekszi, Isten akaratának engedelmeskedik az, aki engedelmeskedik a felsőségnek, a törvénynek, az államnak vagy neveztessek bárminek az, amelynek hivatása a földi élet rendjének biztosítása. Ezért írta Pál apostoi a Római levél 13. fejezetében: „Minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak; mert nincsen hatalmasság, hanem csak Istentől; és amely hatalmasságok vannak, az Istentől rendeltettek. Azért, aki ellene támad a hatalmasságnak, az Isten rendelésének támad ellene; akik pedig ellene támadnak, önmaguknak ítéletet szereznek. Mert a fejedelmek nem a jó, hanem a rossz cselekedetnek rettegésére vannak. Akarod-e pedig, hogy ne félj a hatalmasságtól? Cselekedjéd a jót és dicséreted lesz attól. Mert Isten szolgálja ő a te javadra. Ha pedig a gonoszt cselekszed, félj; mert nem ok nélkül viseli a fegyvert: mert Isten szolgálja, bosszúálló a haragra annak, aki gonoszt cselekszik. Annakokáért szükségszerű engedelmeskedni, nemcsak a hara-

gért, hanem a lelkiismeretért is. Mert azért fizetek adót is; mivel hogy Istennek szolgálai, kik ugyanabban foglalatoskodtak. Adjátok meg azért mindenkinek, amivel tartoztok; akinek adóval, az adót, akinek vámmal, a vámot, akinek félelemmel, a félelmet, akinek tisztességgel a tisztességet."

De előállhat eset, amikor nem kell engedelmeskedni a világi hatóságnak, akkor, amikor nemcsak abban akar kormányozni, ami földi, ami a földi élet dolgaira tartozik, amikor nemcsak arra akarja hatalmát kiterjeszteni, amit Isten a kezébe adott, hanem a lélekre, a lelkiismeretre is, akkor a ker. ember is felemelheti szavát és ellenállhat a világi felsőséggnek. Ezt tették a mártírok ezrei, amikor nem akartak lebrúlni a pogány bálványok, az istenek és császárok szobrai előtt, ezt tette Luther, amikor fenséges bátorsággal megállt Cajetan bíboros előtt Ágosta városában épúgy, mint Wormsban a császár előtt, amikor kimondta, hogy lelkével egyedül Istennek felelős s egyedül lelkiismerete mondja meg, hogyan és miképen tisztelje Istent; eszerint jártak el a protestáns rendek is, amikor a speieri birodalmi gyűlésen tiltakoztak az ellen, hogy a lelkiismeret dolgiban magukat a többség által hozott törvényeknek alá vessék és ezt kell tennünk nekünk is akkor, amikor az emberek hatalmukat ki akarják terjeszteni lényünk azon részére is, amely egyedül az Istené. *Van határpont aközött, ami az embereké és aközött, ami az Istené.* Ha valaki ezt a határpontot átlépi, vissza kell mennie, mert akkor érvénybe lép az Irás szava: *Inkább kell engedelmeskedni Istennek, hogy nem az embereknek* (Ap. csel. 5²⁹).

Ziethen, a hétéves háború vitéz porosz huszárgenerálisa, a liegnitzi, torgaui és leutheni hős egy alkalommal kitért királyának, a gúnyolódó természetű Nagy Frigyesnek meghívása elől. Az öreg huszár illő tisztelettel kérte a királyt, hogy mentse fel a lakomán való részvétel alól. — Felsőleges uram, nem jöhettek, nem is jövök. Ma nagypéntek van és én úrvacsorához akarok járulni. — A légközelebbi lakomán aztán megjelent. A kivilágított terem gyertyái alatt magára hagyatva állt az öreg. A király megjelenésére váró társaság távolartotta magát tőle. Senki sem akart a király kegyéből kiesett hős közelében lenni. Megjelent a király. Nagy, kék szeméből csúfondáros tűz villogott Ziethen felé. — No Ziethen, hogy esett a nagypénteki lakoma? Jó emésztéssel emésztette meg az Úr testét és véré? Ziethen megvárta, amíg a király tréfájára kitört derűje az udvaroncok seregének elült és még távolabb lépett tőlük. Azok is tőle. Azután így szólt: Felsőleged tudja, hogy ez az ősz fej ma is épúgy Felsőgedé, mint volt Liegnitznél és Torgaunál. De Felsőleged felett áll Ó, akiben én hiszek s akiből gúnyt nekem ne üzzön senki! Mikor a leutheni csatatéren azon a hideg éjszakán a király gránátosaival azt énekeltük: Im hálát mondunk néked

Isten, hol volt akkor a csúfondároskodás? Huncuthoz illő eljárás megtagadni a szerencsében azt, aki mellénk állt a bajban! Már bocsásson meg nekem Felséged! — Hiszen hozzá voltak szokva az öreg katona gorombaságaihoz, de mégis — lehuncútolni a királyt! A hirtelen támadt csöndben az óra ketyegését is meg lehetett hallani. A kék szemek forogtak, de a torgauai hősnek mindegy volt: golyók füttyülése, kardok csattogása vagy a király dühe. Bátran állta ennek a tekintetét s prêmes mentéjére csendben peregetek alá a szomorúság könnyei. Szegény király! — Ezt a szomorúságot nem bírta ki Nagy Frigyes. Történelmi mankós botjára támaszkodva odabicegett öreg hőséhez, kezét a vállára tette: Boldog Ziethen! — szólt. Azután karjába öltötte karját s ezt mondotta: Nem történik meg többé! A többiek pedig olyan tekintettel nézett végig, hogy azok ijedten húzódtak kifelé. Mondják, hogy azon a lakomán nem terítették másnak, csak Ziethennek és egy királynak. (V. ö. Imendingen fogalmazását.) Adjátok meg ami a királyé, a királynak, de ami az Istené, az Istennek!

Constantinus Chlorus római császár egyszer parancsolatot adott ki, hogy keresztyén hivatalnokai hivatal és kegyvesztés terhe alatt tagadják meg hitüket és vegyenek részt a pogány áldozati istentiszteleteken. Egyesek megíették, mások nem. Ekkor, akik hitüket megtagadták, azokat elbocsátotta, amezeket pedig megtartotta. Eljárását e szavakkal indokolta: Aki nem marad hű Istenéhez, nem lesz hű földi úrához s hazájához sem!

Nagy igazságot mondott ez a római császár! Az a keresztyén ember, aki szívében imádattal hordozza Isten nevét, aki igyekszik minden tisztében az Ő akarata szerint eljárni, az engedelmeskedik, minden tetteivel, egész életével hirdeti azt az igazságot, hogy *a legjobb keresztyén a legjobb honpolgár!* Amen.

Botyánszky János.

A hit csodás ereje.

Luk. 17, 5 6.

5. És mondának az apostolok az Úrnak: Növeljed a mi hitünket. 6. Mondá pedig az Úr: Ha annyi hitek volna mind a mustármag, ezt mondanátok im ez eperfának; Szakadj ki gyökerestől és plántáltassál a tengerbe és engedne néktek.

Sokat töprengtem ker. hivek kedves Testvéreim azon, hogy miről beszéljeka hívők gyülekezetében, ha majd hosszabb távollét után Isten kegyelméből megint szemtől-szembe állunk egymással. Gondoltam, szólhatnék zúgó tengerekről, amik az

örökkévaló Isten dicsőségét hirdetik, vagy égbenyúló havas bércekről, amik láttán megcsendül az ember szívében a zsol-táros ének: „**Mikor még semmi hegyek nem voltak, Formálva nem volt sem a föld, sem a nap, Te voltál és Te vagy: és a jövőben: állsz örök Isten mindenidőben.**” Beszélhetnék tán' az elmuló nyárról, amely hideg esős ősze hajlik már; zöldelő rétekről, amiken jártatok a nyáron kedves Testvéreim s ahol lehajtják fejüket a tarka virágok, amiket az Isten keze köt oda vagy emlékezhetnék szelid békés völgyekről, amiknek balsamos csendjében az Isten lehellete jár. Szólhatnék más — a magyaroknál boldogabb — népekről, de csak ide tér lelkem mindég vissza, mert idegen országok útjain járván örökké szívenben hordoztam a mi földünknek minden jáját, nyomorúságát. Ahogy láttam siklani a tenger kék vizén az óceánjáró hajókat, amik más világrészek kincseivel jönnek, mennek, ahogy hallottam nemzetközi vonatok villámos robogását, amint a világ minden nagy városába menő kocsikat visznek magukban, sokszor gondoltam: milyen porban vergődő szegény nép vagyunk mi: nekünk ez nincs, nekünk az sincs. Csendes magányos órákban eleget gondolkoztam nemzetközi összeköttetésekről, ipari és kereskedelmi fellendülésről, kínzó magyar problémákról s végül is odajutottam kedves Testvéreim: az a mi legnagyobb bajunk, hogy hiányzik belőlünk valami egyirányú, egységes, közérzés, hogy nincsen nekünk egyetemes minden magyar szívet átfogó hitünk nemzetünk feltámadásában. Ünnepi nagy alkalmakkor akár csak az iskolás gyermekek a tanítás elején elmondogatjuk, vagy elénekeljük: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy Hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában,” de sokszor vannak már közöttünk akiknek reménysége alant jár mint a fáradt madár s akik olyan lemondóan legyinűtenek ilyenkor mintha azt mondanák: nem lesz abból soha semmi. Pedig hát Kedves Testvéreim az Úrban jaj annak a népnek, amelyek világtörténelmi elhivatottságáról meggyőződve nincsen s amelyiknek eget ostromló hite és önbizalma lehanyatlott. Ilyen gondolatok közt hánykódva jutottam Kedves Testvéreim az Úrban arra a szentírásbeli helyre, amely oly határozott formában emeli ki a **hitnek csodás erejét**. A tanítványok egyszer odamennek Jézushoz és azt mondják neki: „**Növeljed a mi hitünket.**” S akkor az Úr Jézus azt a meglepő feleletet adja: „**Ha annyi hitetek volna mint a mustármag s azt mondanátok im ez eperfiának: Szakadj ki gyökerestől s plántáltassál a tengerbe: és engedne Néktek.**” Hát igen keresztyén Testvéreim a mi evangélikus egyházunknak egyik felséges szép hitelve az amit Pál apostol s utána nagy reformátorunk dr. Luther Márton úgy fejezett ki hogy: „**egyedül a hit által.**” Ezzel a hitelvvél, amely azt hirdeti, hogy az ember hitével bátran s a végső diadalmak biztos

reményében nézhet szembe a halálnak sötét hatalmával is, lett a mi evangélikus egyházunk az örömteljes bizodalomnak s a keresztyén optimizmusnak hirdetője minden időkre. Imádságainkon, énekeinkben is mint egy aranyfonál húzódik végig ez a gondolat és mégis... most amikor halljuk, hogy a hit erejéről mit mond a mi Úrunk Jézus s amikor figyelmünk fel van keltve azzal, hogy nemzeti jobblétünk virradása, s a korom sötét magyar éjszakából napfényre való vergődésünk csak egeket ostromló hittel és hit árán volna elérhető: várakozó ámulattal kérdezzük: „Uram Jézus micsoda hit az amiről. Te beszélsz, aminek szavára, amint mondod az eperfa tövestől kiszakad és gyökeret ver a tengerbe?”

Az az egy bizonyos keresztyén Testvéreim az Urban, hogy nem valami olyan üres hitről, olyan elhívésről beszél itten a mi Urunk, amivel az ember bizonyos tanoknak, tantételeknek az összegét minden gondolkodás és kételkedés nélkül a magáévá teszi, vagy amelyről azzal tenne az ember bizonyoságot, hogy elhadarná mint a gyermek a Hiszekegyet, vagy azt hogy: hiszem, hogy az Isten engemet teremtett és minden teremtményeket. Nem is olyan emberekre gondol az Úr Jézus Krisztus mint a sectáknak, a nazarénusoknak vagy az adventistáknak apostolai akik szentírás egyes verseivel, azokat örök nagy törhetetlen összefüggésükből kiszakítva, visszaélnék s akik most már beteges elragadtatásukban odaállnak az eperfa elé s azt mondanák neki: „Szakadj ki gyökerestől s plántáltassál át a tengerbe.” A mi Urunk Jézus a maga csodálatos szép, kifejező módján, formát keres arra, hogy tanítványaival megértesse, hogy a hit, azaz az **Istenben való bizodalom** olyan csodálatos végtelen erő, aminek birtokában az ember lehetetlennek látszó feladatokra vállalkozhat. Azt mondja vele, hogy a gyenge ember erős hitével bekapcsolódik a végtelen hatalomba, a mindenható Istennek erejébe s hogy egy csodálatos kölcsönhatás révén a földi gondokkal és bajokkal küzködő ereje megszaszorozódik, megezerszereződik. A hitetlen ember az élet háborgó tengerén egy magára áll s ha bátorságát veszti, kihull kezéből az evező s a zajgó haboknak zsákmánya lesz, akinek hite van, ahhoz a vihar zúgásán áthallik a biztató isteni szó: „Mit féltek óh kicsinyhitűek.” Az a hit amelyről az Úr Jézus beszél, idegedző, izomacélozó, az emberi látókört szélesbítő, a dolgok és eszmények valódi jelentőségét és igazi értékét tisztán megmutató. S higyjétek el Kedves Testvéreim az Urban, hogy ott volt az a világtörténelem minden nagy eseményénél. Ezzel a hittel lelkében indult neki a tizenegy apostol a zsidó és pogány világnak, ezelőtt omoltak porba a pogány istenek, ez vitte el a Krisztus vallását a Csendes-óceán félelmetes vad szigeteire is. Ez a hit lobogott a reformátor lelkében amikor minden intés s könyörgés ellenére a Wormsba

vívó útra lépett, valami ilyen lehetett az, ami Colombus Krisztóf lelkében volt, amikor rozzant törékeny gályákon ismeretlen messzeségek felé vitorlázott. Ez a hit az amely egetvívó gyönyörű himnuszban csendül Pál apostol ajkán, amikor hártatlan bizodalommal mondja: „Ha az Isten velem, ki lehet ellenem!” Ez a hit amelyről az ótestamentumi nagy próféta írja: „Akik az Úrban biznak, azoknak ereje megújul, szárnyukkal magasságra repülnek mint a saskeselyű, futnak és nem fáradnak el, járnak és nem lankadnak meg.”

A hit miről eddig szólottunk kedves keresztyén Testvéreim, sziklaszilárd hit és bizodalom az Istenben, de nézzétek bármily különösen hangzik is, az **embernek hinni, bizni kell önmagában is.** Önbizalom nélkül az ember tétova, ingó teremtmény. A sikernek, az erőnek a diadalmas küzdesnek forrása az önbizalom. Ha olvassuk napról-napra Testvéreim az Úrban hogy itt a Fővárosban s itt a magyar földön mennyi szerencsétlen ember dobja el magától az életet, ha látjuk megtörtén, sápadtan távozni az öngyilkosokat a küzdes és munka mezejéről, akkor értjük csak hogy milyen szegény az akinek az Istenben és önmagában bizodalma nincs. Hogy ezt átérezzétek Kedves Testvéreim csak néhány képet még a mai vasárnapon az Isten gyönyörű világából.

Forró nyári délután, kedvetlen, kelletlen járok kint a réten. Mintha a tavasz óta ember sem járt volna rajta, hangyaboly után hangyaboly domborúl. Mert előbb a rét szélén az árnyas tölgyek alatt a maguk módján igen megbántottak, valami romboló ösztön vett erőt rajtam. A bottal, mi kezemben van, leszúrok egynek a közepén s egy mozdulattal kifordítom azt. A megzavart állatok riadtan nyüzsgőnek s milliónyi számban ész nélkül, cél nélkül szaladnak ide-oda. Már szomorúan nézem amit tettem, de ime látom, hogy csillapul az esztelen zürzavar, s a kicsi állatkák hozzálátnak a megzavart fészek helyrehozásához. Kicsi göröngyöket, fehér tojasokat, maguknál kétszer, háromszor nagyobb tárgyakat cipelnek felbuknak meg újra kelnek. Istenem, hát nem különbek ezek mint az emberek, mint némely emberek, akik mint az elázott madarak a párkány szélén, úgy ülnek lehorgasztott fejjel a kétségbe esés örvénylő vizénél.

*

A Guarneró kék tükrétől zihálva kapaszkodik felfelé a vonat. Kietlen köves pusztaság a karszt, fűszál is alig nő rajta. Mély bevágásban, ormotlan sziklafalak között, ahogy halad, kihajlik a sziklából egy szál kövirózsa. Szegény kicsi virág, milyen szépek a te halvány kék szírmaid. Te az étellel való dacos megküzdésnek, bájos, virágos jele vagy; tudod-e te azt, hogy az Isten virágos kerjtében a Duna, Tisza mentén dús

dacos megküzdésnek bájos, virágos jele vagy; tudod-e te azt, hogy az Isten virágos kertjében a Duna, Tisza mentén dús kanaáni talajon vannak emberek akiknek sem Istenben sem önmagukban semmi bizodalomuk nincsen.

*

A harmadik kép. Nagy drámairónknak, halhatatlan művéből az Ember tragédiájából való. Az utolsó színben, mikor Adám álmából felébred, végig gondolja az utat, amelyen az ember, az édenkertjéből az örökös jégmezőig, véren, könnyön, szennyen, szenvedésen át eljut. A kétségbeesés egy szörnyű lendületével a mélységbe akarja magát vetni. Ahogy megtorpan és ahogy reszkető ajkán megszólal a kínzó gondolat: „Csak az a vég csak azt tudnám feledni.” Egyszerre örök, emberi programként felhangzik a túlvilági szó: „Mondtam ember, küzdj és bízva bízzál.”

*

Hatalmas dörgő a hang, amibe most számotokra Kedves Testvéreim az Úrban, szegény porban vergődő magyarok, lágyan, szelíden szól bele a biztató Krisztusi szó: „Ha annyi hitetek volna, mint a mustármag s ezt mondanátok im ez eper-fának: Szakadj ki gyökerestől s plántáltassál a tengerbe és engedne néktek. Amen.

Budapest.

Szűcs Gábor,
ev. lelkész.

Kétféle áldozati oltár.

I. Mózes 4. 3—5.

A magyar föld Isten jóvoltából ismét meghozta termését. Az alföld hullámzó kalásztengerét fáradhatatlanul szorgalmas munkáskezek learatták, betakarították. A domboldalakon szőlő-gerezedeket érlel az éltető napfény; a gyümölcskertekben roskadoznak a hajladozó fák izletes gyümölcsaik alatt. A bágyadt napsugár, a károgó varjúserég, a mezőnek elhervadt virágai, a sárguló, pirosuló bokrok emlékeztetnek hogy eljött az ősz a sok verejtéket, munkát megjutalmazó ősz.

A nagy természet olyan, mint egy hatalmas éléskamra: minden van benne, dúsan, vagy legalább is elégségesen elraktározva. Megindultan járok benne. Érzem, milyen gazdag az Isten, aki bővelkedik minden áldásban; milyen jóságos, mert részeltet minket áldásaiban; milyen kegyelmes, aki meghallgatja a mi felfelé törekvő, gyarló imádságunkat, mennyi szeretet van atyái szívében, mert gondot visel mind az igazakra, mind a hamisakra.

Meghallgatta millió és millió szív mindennapi imádságát: a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk...

Olyan fenségesen mondja szent énekünk: Mily jó az Úr, ég, föld halljátok!...

A lelkemben megmozdult valami. Egy szorongó érzés, egy

fájdalmas sóhajtás, egy lelket rázó gondolat: milyen jó az Isten és az ember mégis milyen rossz tud lenni!

*

Egy kép jelenik meg előttem. Az emberiség hőskorából jegyzte fel számunkra a szent könyv. Két testvér mutat be hála-áldozatot. Oltárt épít mind a kettő. Az egyik odahelyezi az oltárra javainak legszebbjét, mindenből a legjobbat, a legtisztábbat. Az Istenre gondol mindenekelőtt... A másik is odahelyezi az oltárra az Istennek szánt áldozatot. Nem úgy tesz, mint ama másik. Csak a selejtest, a hitványat, az ügyis feleslegest áldozza. Elég, ha az Isten a jószándékot látja. Magára gondol előbb és csak azután az Istenre.

Mindkét ember felelt a Mindenható gondviselő jószágára. Meg is hallotta a feleleteket, betekintett a szívekbe. Az egyik oltár füstje szállt fölfelé, mint kedves, jóillatú áldozat, a másiké csak a földön gomolygott, nem jutott az Isten közelébe, elfordult tőle, nem kellett neki.

Az Istent nem lehet odavetett morzsalékokkal kielégíteni. Ez sérti az Ő szentségét és az ember csúnya halátlanságát mutatja.

Mi már nem úgy mutatjuk be áldozatunkat, mint a bibliai két testvér. Krisztus áldozati halála feleslegessé tette, sőt megszüntette az efféle áldozást. A mi eszményi evangéliumi keresztyénségünk megtanított minket arra, hogy a lelki áldozat igazán kedves az Isten előtt. Az Isten lélek és akik őt imádják, szükséges, hogy lélekben és igazságban imádják. (Ján. 4. 24.) A mi áldozatunk az imádság, az áldozatkészség, a vallásos élet.

Ha megfigyeljük a mi áldozattevésünket, megdöbbenve látjuk, hogy sok évezred előtt történt esemény még ma is akképen ismétlődik. Mélységes szégyenünkre szolgálhat, hogy a keresztyénség életigazságai nem a *mi* életünk igazságai; megvannak a felségesen szép keresztyén elvek, de azokat nagyon kevés keresztyén ember élete példázza. Nem igazi a mi áldozatunk sem.

Sok millió ember imádkozik, mégis kevés az *igazi* imádság. Nem olyan nagy lelki gyönyörűség az, mint amilyen a zsoltár költőé volt, aki azt énekelte: az Isten közelsége oly igen jó nékem. Sok embernél az imádság a boldog gyermekkorból magával hozott teher, amit letenni nem bír, és nem mer. Milyen sok esetben gépies cselekmény csupán; nagyon beigazolódik Luther ama mondása: a Miatyánk a legnagyobb mártír a világon. Sokszor nincs idejük az embereknek az imádkozásra. Így szokták mondani. Természetesen minden másra jut idő. Magunknak is, szórakozásainknak is, a társadalmi életnek is, sőt a közéletnek is szentelünk időnkéből hivatásos munkáink mellett, de az Isten céljaira alig-alig van, vagy épen nem is jut. Templomba is csak akkor mehetünk, ha kényelmünk, szórakozásaink, vagy esetleg

munkánk megengedi. A zsolnáíró azért mondta: jobb Uram egy nap a Te hajlékodbán, mint sem ezer másutt, — mert afféle bigott, túlbuzgó, fanatikus lélek lehetett, amilyen mi nem akarunk lenni. Teher az imádság, teher a templomba járás. Csak a feleslegből, időnknek nagyon is feleslegéből áldozunk, pedig időnknek, életünknek Isten az ura, adományozója. Úgy gondolkozunk, mint Kain.

Az áldozatkészségünk is nagyon gyenge. Mindent Istennek köszönhetünk, de mégis épen vele szemben fukarkodunk a legjobban. Kedvteléseinkre, szórakozásainkra mindig telik; a társadalmi kötelezettségeinkre is okvetlen jutni kell; a divatos öltözködésre meg különösen sokat költünk. Ezekre áldozunk első sorban és ha ezek mellett marad még valamink, akkor adunk belőle valamicskét az Isten országának céljaira, egyházunk iránt való kötelezettségeinkre, emberbaráti célokra. Az elsők vagyunk mi, a mi kultúrigényeink és azután a felesleges maradékból adunk valamit az Istennek is. Érdekes volna táblázatba gyűjteni egy évi kiadásunkat s alaposan megvizsgálni, mit költöttünk rendes szükségleteinkre, ruházkodásunkra, szórakozásainkra, szóval magunkra és mennyit adunk az Isten céljaira. Bizony pirulnunk kellene, ha látnánk, mi is milyen Kainok vagyunk!

A vallásos életünk meg épen sok kívánni valót mutat. Bizony igen-igen emlékeztet ez arra az áldozati oltárra, melynek füstje csak a földön gomolygott, de felfelé szállni nem bírt. Mi is csak a földön bolyongunk. Nagyon fontos nekünk ugyan a föld és annak javai, de nem mindenünk! A munkánk, a vetésünk, a termésünk, a barmaink, a házaink, az ékszereink, a betétjeink, az olvasmányaink, a hivatásunk gondjai nem feledtetetik velünk a mi magasabb rendeltetésünket. Szép ez a föld nagyon, de akkor válik igazán, felségesen széppé, ha az Isten világát látjuk benne! Akkor szép igazán az emberi élet, ha Isten számára is értéket jelent. Tanuljunk meg felemelkedni a földről s az Isten közelébe jutni. Ne csak a babonáság, a hitetlenség, az Isten nélküli vak hit hódítson itt, de terjedvén végül a tiszta, evangéliumi keresztyénség, a Krisztus vallása. Szégyenünk az nekünk, hogy Istent is csak önző céljaink szolgálatába akarjuk állítani, ahelyett, hogy mi állanánk az Ő szolgálatába. Amíg ezt nem tesszük, amíg nem Isten lesz az első személy, addig mindig Kainok leszünk!

A két testvér értékelte az életét. Ábel legelsőnek az Istent tartotta, neki áldozta mindenéből a legszebbet. Kain önmagát tartotta legelsőnek, magának akarta tartani termésének a legjavát; csak akarta, de nem élvezhette.

Isten belelátott mind a két ember lelkébe s értékelte mind a két gyermekét. Milyen nagy a különbség az értékelésében. Ábelt kedveli, de Kaintól elfordul.

Mi is értékeljük a mi életünket. Keressük azt, amit kincsünknek vélünk. Mindég csak keresünk, mert mindig hiányt érünk. Nem jó a módszerünk, mert hibás az értékelésünk. Azt véljük valódi kincsnek, ami annak látszik. Rabulejt, megveszteget a föld, a világ hamis drágaságaival, kétes ragyogásával. Oktalan gyermek módjára el akarjuk érni a szivárványt.

Valamit nagyon elfelejtünk. A Jézus beszéde ez. Azt mondja nekünk: *Keressétek először az Istennek országát és az ő igazságát és mindenek megadatnak néktek.* (Máté 6. 33.) Ez az, amit mi el szoktunk felejtani s ezért megfordítva cselekszünk. Elsőknek magunkat tartjuk és csak harmadiknak az Istent; fontosnak a földet, annak javait és mellékesnek a mennyországot. Eza mi bajunk, ez az oka a mi örökös elégedetlenségünknek. A mi egész életünk bizonyosság arra, hogy a Krisztus beszéde az igazság. Ha pedig így van, tegyük magunkévá. vagy legalább is tegyük próbát!

Kiséreljük meg egyszer már első helyre tenni az Istent s utolsó helyre magunkat fontosabbnak tartani a mennyet, mint földi viszonyainkat. Erősen hiszem, soha se bánánk meg! Nagyszerű példáink vannak erre. E hitet vallókkal van tele az ótestamentum, erről tesznek tanuságot az apostolok, erről beszél a keresztyén egyház története, ezt bizonyítják a jelen Isteinnel járó emberei. Engedjük uralkodni magunkban, munkáinkban, egész életünkben az Istent! Ez a mi legméltóbb hálaáldozatunk.

*

Drummondról, az istenfélő természettudósról hallottam, hogy arra a kérdésre, mik a szenvedélyei, ezt felelte: nekem csak egy szenvedélyem van a Krisztus. Megragadó, mélységesen komoly keresztyéni felelet. Szenvedélyének rabja az ember s minden vágyakozása annak kielégítése. A szenvedély erejével, kitartásával kell nekünk is szeretnünk a Krisztust, aki előbb szeretett minket, s aki a mi ragaszkodásunkat valóban megérdemli. Áldozzuk neki munkánkat, lelkünket, testünket, időnket egész életünket. Ez az áldozat nem fog szegényebbé tenni, hanem épen gazdagítani, mert azért, amit az Istennek adunk, mindég többet kapunk. Odaadjuk neki gyöngé, hiába való, bűnökkel, szenvedélyekkel teljes életünket, cserében kapunk érte értékes, tiszta, megszentelt boldog életet. Isten szolgálatot tenni, adni akar nekünk, de csak egy feltétel alatt teheti, ha odaáldozzuk neki életünket. Ez az igazi hálaáldozat!

Tokaj.

Marcsek János.

Egyházi beszéd.

(Templomavatási emlékűnnepkor.)

Zsoltár 96. 9. vers:

Szeretteim az Úr Jézusban! Minden embernek van életében legalább egy napja, mely őt különösen emlékezteti Isten kegyelmére és szeretetére. Valahányszor ránkköszönt születésünk napja, az a nap, a melyen e világot megpillantottuk, mindannyiszor megemlékezünk Isten kegyelméről, a ki gyermekkorunk óta oly sok jótéteményben részesített bennünket. De nem csak az egyes embernek, minden gyülekezetnek is van oly napja, a mely Isten véghetetlen kegyelmének hirdetője. A mi gyülekezetünk számára a mai nap, a templomavatás emlékűnnepének napja ez. Apraja-nagyja, ifja-véne, minden tagja a gyülekezetnek jól emlékebe véste, és azt hiszem, hogy az esztendőnek nincs napja, melyet mindenki oly jól tudna, ismerne mint épen a mai napot! Miért? Azért, mert a mai nap az öröm napja, melyen nem csak mi magunk, hanem kedves vendégeink, kik közel távolból ide sereglettek, velünk örvendeznek mondván: „örülünk és örvendezzük és adjunk dicsőséget néki.” (Ján. jel. 19. 7.) Bár gyülekezetünk a multban is évente megűnnepelte e napot, mégis más az ünneplésünk ma, mint máskor. Máskor világi öröm, vásári zaj és lárma, zsívaj és tolongás volt észlelhető utcáinkon és téreinken; csak egy hely maradt néma, csendes és elhagyott. Az Úrnak házáat senki sem kereste fel. Ma azonban fordított a kép. Ma csend honol téreinken, az utak néptelenek, de megelevenedig az Úr háza; ide sereglettünk hálatelt szívvel, hogy hálánkat lerójjuk gondviselő Istenűnknek és Atyánknak, ki csaknem két évszázadon át fenntartotta gyülekezetűnköt. Ez adja meg a mai napnak jelentőségét; többet jelent ma, mint pusztán világi örömet.

A mai nap a hálás megemlékezésnek napja. Kell, hogy emlékeztessen arra a napra, midőn atyáink első izben gyűltek össze szent helyen imádásra. Bár egyszerű, alacsony hajlék volt az, miként a zsidó népszövetség sátora, s mégis mennyi örömkönnyet hullattak, midőn keserű hontalanság után az első zsolozsma felzengett és az első felhívás szólott hozzájuk: „Imádjátok az Urat az ő szent hialékának ékességében!” Emlékűnkben fel kell idéznünk azt a napot, midőn néhai lelki pásztortok... évben Jánosasl szólt hozzátok: „Gyermekecskéim az utolsó idő eljött!” (János I. l. II. fej. 18. v.) Utoljára gyűltetek nevezetesen akkor egybe a régi imaházban, melyet az apák építettek, s a következő alkalom már új csarnokba vezérelt. Kell, hogy emlékeztessen arra a napra, midőn...ben Jákob szavait hallottuk először e helyen: „Bizony itt vagyon e helyben az Úr; e hely nem egyéb, hanem Istennek háza és ez a

mennyeknek kapúja" (I. Móz. 28. fej. 16—17 v.) kell, hogy emlékeztessen Dávid szavaira, melyek az alapkövetésénél mondták: „Uram szeretem a te házában való lakásomat és a te dicsőségéd hajlékának helyét." (Zsolt. 26. 8. v.) Kell, hogy emlékeztessen arra a napra, midőn ismét hónapok múlva a kereszt feltűzetett három csillagával, az emberi élet kezdetének és végének e két symbolumával. És mindez annyival inkább kötelességünk, ha figyelembe vesszük az ösök szegénységét, mellyel nagy munkájukat megkezdették és a hálás örömet, mellyel a megkezdett munkát befejezték. S mivel nékem jutott a kegyelem, hogy a gyülekezetet az első századból a második század küszöbére vezethetem, én is ez órában az én Urannak szolgálatában kívánok állani és a Jézusnak ígé hirdetője lenni e szent helyen. A mit hirdetnem kell, azt a mai ünnep írja nékem elő, azért beszédem legyen az ünnepnek szava a szent könyvből. Igen, a bibliából veendő, mert a fundamentum, a melyen állunk, a biblia; ez az a forrás melyből az örök életnek vizét merítjük és az a táplálónk, mely az életnek kenyerével megelégtet bennünket. Valahányszor, kedves gyülekezetem, történetedben fontos mozzanatok jöttek, ilyen ígéekkel emlékeztetek. S én is, valahányszor az Úrnak szolgálatában állok kötelességszerűleg e könyvhöz nyúlok.

Miként szól alapigénk hozzánk? két gondolatban:

I. Imádjátok az Urat.

II. Imádjátok az ő szent hajlékának ékességében.

I.

Istent mindenütt imádkozhatjuk; titkos kamrácskánkban, valamint a nagy természetben és imánk értéke nem a szavak sokaságától, sem a helytől függ, a melyen mondjuk, hanem a szívtől, a mellyel imánkat mondjuk és a szellemtől, mely áthatja. Gyermeki bizalommal és alázattal mondott imánkat Isten mindenütt meghallgatja, bárhonnan küldjük is trónja zsámolyához! Miért építünk akkor mégis templomokat? Miért hoznak a gyülekezetek oly nagy, sokszor nehéz áldozatokat az Úr oltárára, ha Istennek hajlékot építenek és miért örvendenek annyira és miért oly büszkék tagjai ha Isten segedelmével sikerült nekik ily művet közöttük emelni és ők a zsoltárral felkiállhatnak: „Ti kapúkat emelkedjétek fel ti örökké való ajtók, hogy menjen bé a dicsőségnek királya"? Miért emlékeznek még késő unokák is évről-évre e napról? Miért van mindez,

Azért szeretteim az Úrban mert szívünk szükséglete, hogy imánk felebarátunkéval egyesüljön, vagy miként Krisztus mondja, hogy az Úrnak nevében együtt legyünk." S mivel egyéb foglalatosságainkhoz, helyet készítünk, a hol azokat végezhetjük és teljesíthetjük, szívünknek különös vágya és óhaja, hogy közös helyet készítsünk a hol a hitnek szárnyain imában be-

széljünk mennyei Atyánkkal; háladatosságból Isten iránt, a ki vezérel és atyailag megtart; háladatosságból az ősök iránt, hogy megmutatták ezt az utat, amelyen járnunk kell. — De egyéb is szükséges, nemcsak az ima! Épülésre, figyelmeztetésre és vigaszra szüksége van minden ker. embernek. Ezt pedig semmi sem nyújtja, inkább mint a prédikáció az Úrnak házában; az Úrnak igéje. Feltárja azokat a szépségeket, a melyekben a szent írás oly véghetetlen gazdag; olyan gazdagság ez, melyet a keresztyének legnagyobb része elkerül, anélkül, hogy sejténék, micsoda élvezetet mulasztanak el; feltárja előttünk a bibliai nagy és magasztos gondolatait, melyek az ember szívét a föld göröngyös rögei fölé emelik és velünk megismertetik, hogy vannak magasabb kincsek és javak is, mint azok, a melyeket a rozsdá és a moly megemésztenek és a lopók kiássák és ellopják azokat.

Óh, a gondolatoknak eme gazdasága és magasztossága a mi ajkainkra is adja az apostol szavait: „óh Isten bölcsességének és tudományának mélységes gazdagsága! mely igen megdühítően hatatlanok az ő ítéletei: és végekre mehetetlenek az ő útai.”

Az Isten igéje a mi búzdítónk kell hogy legyen. Mindenki, a ki nem ömhitt, hanem annyira vitte az önfegyelmében, hogy önmagának igazságos bírója, be fogja önmaga előtt vallani hogy serkentésre a jóban szüksége van, vagy legalább is nem fölösleges, hogy a kísértésekkel való harcban el ne bukjak. Az Isten igéje mennyei vigaszt is nyújt az élet minden bánata és szomorúsága között és kicsoda az a boldog, a ki azt vallhatja magáról, nem ismerem a bajt és bánatot? És ennek az épülésnek, vigasztalásnak helyre van szüksége, a mely a minden napi élet zajából kiragad és a magányba vezet, a hol az nyújtható nekünk és olyan épületre van szükségünk, a hol azt vehetjük. Ez a hely pedig itt van. Alapításának, megújításának és e helyre való áttételének emlékét ünnepeljük ma; idejövünk közös imádásra, ide sereglünk, zsolozsmáink innen szálljanak fel égbe, idezarándokolunk, hogy szent vallásunk igazságai felüdítsenek bennünket, hogy új erőt merítsünk az élet küzdelmei között és a fájdalmak között, melyek lesújtottak, ismét felsemeltessünk. A torony keresztje már távolról emlékezetesen, hogy itt Isten háza van, s állítson Jézus szenvedéseinek keresztje alá, hogy, a miként ő a keresztfán életét végezte, mi is azalatt kegyes, istenfélő életet éljünk. A kereszt csillagai, a napkeleti bölcsek vezércsillagának jelképei, legyenek a mi vezércsillagaink is, ide az oltárhoz, hogy keresztelésre idehozzuk gyermekeinket, a megkeresztelték pedig a tizenkettedik életévvel újítsák meg a frigyét; ide vezesse a szív, mely másik hű szívre talált és gyesüljön vele az élet egész tartamára; ide meneküljünk, ha a bűn átkos terhe nyom, s ide fussunk, ha a halál kedvesseink valamelyik tagját kiragadta karjainkból.

Óh az élet minden viszonyaira találunk vigaszt, és az az érzés fog el: „Szent, szent, szent a seregeknek Úra“. (Esaiás 6. fejj. 3.) Hány kő szívű ember a kit nem egy hamar indít meg valami, törölte e helyen a gyöngyöző könnyeket szeméből, a mint az íge a szívébe markolt és nem egy, a ki az élet útjáról eltévelyedett volt, találta azt itt meg ismét. S épen ezért csak egy elnevezést ismerünk e helyre: t. i. Úrháza és a zsolttáriró szavai: Imádjátok az Urat, imádjátok az ő szent hajlékának ékességében“ annyit jelentenek, mint az Úrnak szentélyt építeni.

Atyáink megérették e szót és nagy áldozatok árán és az áldoztakészségnek nagy örömeivel készítettek ilyent, egy igazán evangélikus Istenházát, mely egyszerűsége dacára kedves, ékes hely, a hol a háromságos egy Istent imádjuk, olyan templom, a melyben azt az elvet valljuk: „Más fundamentumot senki nem vethet azon kívül, a mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus!“ olyan Isten háza, a melyben vallásunknak csak egy alapját, hirdetjük, a Jézus evangéliumát s a melyben a szent sakramentumokat csak úgy szolgáltattjuk, a mint azt Krisztus, a mi megváltónk rendelte.

Ezért nevezzük ezt keresztyén evangélikus szentegyháznak; s mivel ilyennel rendelkezünk.

II.

Imádjátok az Urat az ő szent hajlékának ékességében.

Ha a zsolttáriró ékességről szól, a melyben az Úr imálandó, úgy, mindenekelőtt a díszruháknak ragyogó ékességére gondol, melyeket az izraeliták istentiszteleti rendje szerint a főpaprak viselnie kellett; gondol továbbá arra az ékességre mellyel a zsinagóga díszítetett és az isteni tisztelet kelléke volt; gondol azokra az értékes ruházatokra és azoknak ékességére, a melyekben a napkeleti népek az isteni tiszteletre megjelentek. Így lett az Isten szentélyének díszítése, a keresztyénségben is szokássá és századok múltával vakító fényvé fejlődött. A reformatió evangélikus egyházunkban ezt a pompát, mely inkább csak az érzéseket bilincselte le, elmellőzte. De egyúttal nem mellőzött el és küszöbölt ki minden díszet és ékességet, mely a templomot a szemnek kedvessé teszi. Ennek magyarázata részben az emberi természetben rejlik, mely mindent, a mi néki kedves és becses, szívesen ékesít, másrészt abban az örömben, melyet nekünk a szép okoz. Ezért díszítjük mi is templomainkat, bár szerényebb mértékben és anyagi erőnkhez képest, de nekünk is örömünkre szolgál, ha tekintetünket jól eső érzéssel vethetjük templomainkra, s ezért öltünk mi magunk is ünnepi díszet, ha a templomba megyünk, mert ünnepi órában ünnepélyesen is kívánunk Isten előtt megjelenni.

De ha ez órában ünnepi díszről szólok, olyan díszre gon-

dolok, mely sokkal értékesebb és becsesebb, mint e világ minden aranya-ezüstje!

„Avagy nem tudjátok-e, hogy ti Istennek temploma vagytok és az Isten Lelke lakozik ti bennetek”? Így ír Pál apostol a Korinthusbeliekhez, s így szólok én is most hozzátok. Az Úr házában imádjuk az Urat. Hadd szálljon a mi szívünkől is a mi imánk az ég felé, miként a gyermekek a szerető mennyei atyjukat kérik. A templomban Isten igéje hirdettetik. Ne essék ez ige nálatok a keményre tapodott útra sem a kösziklára, sem a tövis közé, hanem a jó földbe, hol százszoros gyümölcsöt teremjen!

Az Úr házában szolgáltatnak a szent szakramentumok. Sakramentumok szent cselekmények és a mit Krisztus velök rendelt, kell hogy nekünk szent legyen. azért legyen a ti életek is szent kegyes, keresztyéni bűnbánat által.

Az Úr házában szent béke hönöl s ha átlépjük küszöbét, önkénytelenül az ájtatosság érzelme vesz erőt rajtunk és szent, csendes békét érzünk. Azért hadd éljünk mi is békességes életet. És amiként a templomban isteni béke lakozik, hadd lakozzék házainkban, családainkban és az egész gyülekezetben, akkor ott lakik kinek, kinek szívében is.

Ime ez az az ékesség, a melyet én gondolok és értek, hogy imádjátok az Urat ma és mindenkor. Szeretett gyülekezetem, magaslaton építettél az Úrnak házat s a meddig a szem ellát, már távolról látszik a torony és róla nevezik a te nevedet. Óh hadd legyen a te neved is a környéken oly világító torony, melyről a távolban is beszéljenek az emberek, egy istenfelő, kegyes, evangélikus. gyülekezetéről, mely két évszázad múltán is megtartotta az atyák hitét és abban kíván élni és meghalni. Amen.

Szabaton.

Luther, mint az emberiség jóltevője.

(Reformáció ünnepi elmélkedés.)

„Erős vár a mi Istenünk,
Jó fegyverünk és pajzsunk,
Ha ő velünk, ki ellenünk
Az Úr a mi oltalmunk. Amen.

Márk. 5, 19.

Szeretett Ünneplő Gyülekezet! Testvéreim a Jézus Krisztusban! Október 31, a reformáció kezdetének emléknapja van ma. A mióta az Isteni Gondviselés a lelkipásztori teendők elvégzésére idehívott közetek — melynek immáron 20 esztendeje vagy — azóta a reformáció emlékét itt mindig az évforduló napján igyekeztünk szívvel lélekkel megünnepelni. És ha okt. 31-ike hétköznapra esett, dacára a sürgős mezői munkának, a délutáni órákban már ünneplőbe öltözött gyülekezetünk ap-

raja-nagyja, hogy a csendes alkonyi órában, a feldiszített és kivilágított templomban, esti istentisztelet keretében ünnepelje meg a nagy nap emlékét.

Az ünnepekből, a komoly vallásos ünnepélyekből soha, semmisem ok. Hiszen az igazi keresztény ünnepek úgy városon, mint falún olyanok, mint a nap az égen, mint villanyszikra a sötétségben, mint óázis a pusztaságban, mint menedék az élet küzdelmében: fényt, meleget ad, felfrissít, éltet, megnyugtat. Hát még az ünnepek egyik legnagyobbika: okt. 31. a hitjavítás emlékűnepe!... 250 millió protestáns ajkáról, bár különböző nyelven, de egy érzéssel hangzik fel — akárcsak nemzeti ünnepen a magyaroknál a „Hymnusz” s a franciáknál a „Marseilles” — a reformáció szívbemarkoló, hiveket hódító diadaléneke: „**Erős vár a mi Istenünk!**”

Igen „Erős vár a mi Istenünk” ki megkönyürülvén rajtunk, a hitjavítás bátor kezdeményezője személyében nagy jóltevőt adott nekünk s az egész emberiségnek.

T. U.! Sok és nagyhirű jóltevőről emlékezik meg a történelem. Ismerünk tudósokat, bölcseket, feltalálókat, kik működésükkel, munkájukkal csodás találmányaikkal nemcsak önmaguknak, egyes osztályoknak, hanem az egész emberiségnek hasznára váltak, úgy hogy tisztelettel hajol meg emlékük előtt az egész világ. Ilyen volt pl. Guttenberg a könyvnyomtatás, Irinyi a gyújtó, Stephenson a gőzgép, Alex. Bell a telephon, Edison a telegráf, Marconi a dróttalan táviró, Röntgen az emberi testet is átvilágító sugarak, Koch Róbert a difteritisz, Pasteur a veszettség elleni szérum feltalálója, Semmelweis dr. a szülőanyák élte megmentője. Ezek, bár különböző felekezethez tartoztak, de az emberiségnek mindenek által elismert jóltevői voltak.

De jóltevője volt az egész emberiségnek; az az egykor Ágoston rendű szerzetes is, ki a kolostor cellájában leláncolt bibliában megtalálván a Krisztus tiszta evangéliumát, Isten kegyelmének zálogát, a reformációnak 1517. okt. 31-én megindítója volt, t. i.: **Dr. Luther Márton.**

A felolvasott szentigéket közvetlen megelőzőleg Márk evangélioma 5-ik fejezete elején egy ördögös emberről van szó, kit a gonosz „**tisztátalan lélek**” szállván meg, természetes eszét elvesztette, elméje, lelke homályba borult s „a kinek lakása a sirboltokban vala és már a láncokkal sem bírta őt senkisem lekötni, mert a láncokat összeszaggatta és éjjel-nappal mindig a hegyeken és a sirboltokban volt, kiáltozva és magát kövekkel vagdosva.” És mikor Jézust meglátta, kínos nyugtalansága tetőpontra hágott s odafutamodván elébe borula. És az Úr Jézus, kinek kegyelme és közbenjárása által vagyon

egyedül a segítség, megszánta és meggyógyította őt. Az ördögös gonosz, tisztátalan lelkét megtisztította, lelkiismereti furdalásait lecsillapította, szellemi világát visszaadta, békés nyugalmát helyreállította. — Majd pedig a mi Jézusnál eddig elő nem fordult — miután máskor a meggyógyítás után hallgatást parancsolt — szentigénk szerint itt azt a határozott utasítást adja az Úr a meggyógyított embernek: „**Eredj haza a tiedhez s jelentsd meg nekik, mily nagy jót tett (mily nagy dolgot cselekedett) te veled az Úr és mint könyörült rajtad.**”

*

A Krisztus által megalapított ker. egyház, egyhávezetők s hivek serege is eltérve a Krisztus tanításától, olyanná lett, mint a szentírásban említett ördögös ember, kit a gonosz, tisztátalan lélek szállott meg. Sötétség borult az elmékre, téves emberi tanok mételyezték meg a szíveket.

Eleinte a kereszténység egy szív, egy lélek volt. Névleg is, érzésben is egyek voltak a Krisztus szeretetében. Egyek voltak „az apostolok tudományában és a közösségben a kenyérnek megtörésében”, (Ap. Csel. 2, 42.) az Úrvacsora két szín alatt kiszolgáltatásában, Istennek lélekben és igazságban imádásában. S akár azsidók, akár a pogányok részéről történt az üldöztetés, az egyház egyedüli feje a Krisztus keresztje alatt testvériesen összeforva küzdöttek Isten ügyéért s ha kellett vértanú halált szenvedtek érte. Így volt ez nálunk magyaroknál is, a kereszténységnek elterjedése kezdetén.

Ámde a 11—15 századokban eltértek a Krisztus tudományától. Történeti tény, hogy midőn a kereszténység hivatott vezetői a papok, a püspökök nem Isten ügyéért, hanem önérdelkből, a világi hatalomért versenyeztek egymással, akkor a katolikus, vagyis az általános, egyetemes keresztény egyház az 1054-ik évben — **tehát jóval a reformáció előtt** — **kettészakadt, a nyugoti egyház** a római pápát, **a keleti egyház** a konstantinápolyi patriarchát ismerte el az egyház fejeül. — Ez egyházfők világi hatalomért versengése maga után vonta az egyház és hiveik elvilágiasodását, népek tudatlanságát, erkölcsi romlottságát is. — Ehhezjárult több oly egyházi törvénynek (pl. papnőtlenység, (1074.), simonia, anathema = egyházi átok, interdium = egyházi tilalom, a szentírásnak a nép kezéből kivétele stb.) behozatala, melyek a Krisztus tanításával s a lelkiismerettel ellenkeztek. — Egyes országokban azonban már korán akadnak bátor lelkű férfiak, kik a Krisztus evangéliumához visszatérést sürgetik. — 1160. év körül Franciaországban egy lioni kereskedő Wald Péter a szentírással kezében áll ki a nép közé s tart evangéliomi bűnbánati beszédeket. — 1300. körül Olaszországban korának egyik legnagyobb költője **Dante** világhírű költeményében száll síkra a becsúsztott visszaélések

ellen s „panaszodik az egyház elvilágiasodása miatt, helyteleníti, hogy a bűnbocsátó leveleket előbbre valónak tekintik a szentírásnál, az örök igazságok forrásánál.” Angolországban **Viklef János** (†1384.) angol nyelvre fordítja le a bibliát s hevesen kikelt az egyházban elterjedt babona és téves hit ellen. Szent lelkesedéssel küzdött a Krisztusi hit visszaállítása mellett **Husz János** (†1415) Csehországban, **Savonarolla** olasz szerzetes (†1498.) sajnós azonban az előbbit Konstanczban utóbbit Flórenczben máglyán égetik el.

Már, már úgy látszott, hogy a tévelygésekkel szemben, a Krisztusi hit visszaállítási törekvés kudarcot szenved, midőn az Úr az ő irgalmából támasztott egy férfiút Luther Mártont, ki a reformációt keresztül is vitte s ezáltal valóban jóltevője volt az egész emberiségnek.

Legyen azért közelebbről elmélkedésünk tárgya:

Luther Márton, mint az egész emberiség jóltevője.

Miben? Mit hozott?

1. **Lelkiismereti szabadságot,**
2. **Igaz szellemi műveltséget,**
3. **A házasság élet tisztaságát.**

I.

Luther, mint az emberiség jóltevője **lelkiismereti szabadságot** hozott.

Úgy az egyes emberek, mint nemzetek élete fenntartásához nemcsak kenyér, ruha, levegő, víz szükséges, hanem **lelkiismereti szabadság** is. A lelkiismeret Isten szava az emberben, a szabadság pedig alapja a természetes fejlődésnek. Isten szava, ígéje, kijelentett akarata: a biblia. Lelkiismereti szabadság azt jelenti, hogy hit dolgában csupán azt hiszem, a mit lelkiismeretem Isten szava, ígéje megenged hinnem. Az Isten szava, ígéje által felkeltett lelkiismeret látja a jót, de **észreveszi** különösen a rosszat, a hibát, a **bűnt** is, mely csak gyötrődést okoz s addig pihenése nincs, míg benső békéjét nem találja.

A bibliabeli ördögös embert a gonosz, tisztátalan lélek szállván meg lelke, lelkiismerete homályba borult beteggé nyughatatlanná, vagyis ördögössé lett. Jézus e rettenetes lelkitébolyokat is a leggonoszabb ellenségben, a bűnben látja. A bűntől való szabadulás, e betegségből való teljes meggyógyulás pedig, a mint a szentírásbeli betegnél, úgy nálunk sem történhetik a magunk erejéből, hanem csak Isten kegyelméből, a Jézus Krisztusban való hit által. (Róm. 11, 17.) Erre utal a lelkiismeret, Isten szava a biblia, mely Luther előtt — a néptől elvonva — lánccraverve hevert a kolostortorok rideg cellájában, de a melyet Luther újból napvilágra hozva, ez az új életnek, a **lelkiszabadságnak** forrása és éltetője lett. Azért

tiltakozott Luther lelkiismerete a vallás ama megcsufolása ellen, midőn Tetzl dominikus szerzetes Isten bűnbocsánatát a piacon pénzért árulgatta, s azért szegezte ki **1517. okt. 31-én** a vittenbergi vártemplom ajtajára ama nevezetes 95 tételből álló iratot, melynek 6-ik pontjában — Isten ígéje, a lelkiismeret alapján — azt mondja: „A pápa egy vétket sem bocsáthat meg, legfeljebb kihirdeti és megerősíti, a mit Isten megbocsátott.” A 27-ik pontban pedig, így szól: „Hivságos beszéd, hogy mi-helyt megcsörren a lábába dobott garas, a lélek azonnal fel a menybe röppen.”

„A keresztény vallás lényege szerint nem az egyház taná-nak pusztá elhívésében, nem is az egyház parancsolatainak gépies teljesítésében, hanem Isten kegyelmének megragadásá-ban áll a hit által. Az Istennel való személyes hit (hiténél fogva kiki közvetlenül érintkezhetik Istennel) egyrészt a ker. embert a világ szabad úrává teszi, úgy hogy **senkinek sincs alávetve hit dolgában**, másrészt a hitből folyó **szeretet által mindenkinek szolgájává** avatja (Luther „A ker. ember szabadsága.”) „A vallás nem külső, hanem belső dolog, a lélek, a szív legtitkosabb ügye: **személyes élet Istenben**. A vallás független minden külső emberi hatalomtól és törvénytől: „mert a Jézus Krisztusban való élet lelkének törvénye megszabadított en-gem a bűn és halál törvényétől.” (Róm. 8, 2.) Üdvösség dolgá-ban egyes egyedül Istennek vagyunk felelőssek és kiki a maga Úrának áll vagy esik.” (Róm. 14, 4.)

Ez a hit, ez a **lelkiismereti szabadság**, melyet Luther nap-világra hozott, visszaadta az embernek **önmagát, önérzetét, felébresztette felelősségérzetét, nemzeti öntudatát**; alapja lett a **szabadvizsgálódnak s a szabadkutatásnak s ezáltal minden nemes kulturális haladásnak**.

A lelkiismereti szabadság kifejezésre jutott az 1521. évi **vormsi** birodalmi gyűlésen midőn Luther — Isten ígében fel-épült tanai visszavonására akarván kényszeríteni — azt az önérzetes, tehát nem se hideg, se meleg, hanem határozott ki-jelentést tette: „Ha csak a szentírásból meg nem győzetem... nem vonok vissza semmit mert nem tanácsos, hogy az ember **lelkiismerete ellen** cselekedjék! Itt állok, nem tehetek külön-ben, Isten engem úgy segítjen!” Továbbá kifejezésre jutott az 1529. évi **speieri** birodalmi gyűlésen, hol a kisebbségben levő evangélikus rendek a vallás ügyében a többségben levő r. kath.-ok határozata ellen protestáltak, vagyis magyarul tiltakoztak, mondván, hogy a hitet ne kényszerítse reájuk a többség, hanem **hit dolgában kiki lelkiismeretét kövesse**.

A magyarországi vallásüldözések szomorú korszakában, midőn a Krisztusi hit és a magyar haza veszélyben forgott a lelkiismereti szabadságért, mely elválaszthatatlan a haza sza-

badságától, — „*Pro patria et libertate*“ — harcolt különböző felekezeti állásra való tekintet nélkül, a r. kath. Rákóci, a ref. Bocskay, Bethlen, az ev. Thököly, kiknek éppen Luther szellemi hatása alatt felébredt lelkiismerete, nem engedte meg, hogy valakit vallása miatt üldözzenek.

Ez a lelkiismereti szabadság az alapja az államok valódi nagyságának és fejlődésének. Jövendő boldogulásukat szívükön viselő országok, azért sietnek törvénybe iktatni nemcsak a politikai, hanem a Luther által hozott lelki, **vallásszabadságot** is, lévén nemcsak ez a jelszó: „élni és élni hagyni“, hanem „**hinni és a hitet másokban is tisztelni és megbecsülni!**“ Nem a más hitbeli meggyőződésük megvetése, üldözése a cél, hanem a lelkiismeret diktálta Úr színe előtt való megalázkodás valamennyiünk részéről gyarló, bűnös voltunknak őszinte beismerése és Isten kegyelmének a hit által megragadása.

Luther azonban nemcsak abban volt jóltevője az emberiségnek hogy lelkiismereti szabadságot, hanem abban is, hogy

II.

Igaz szellemi műveltséget hozott. Művelt az, aki nemcsak külsőleg, hanem belsőleg, akinek a lelke is művelt. Nem a nyers erő, a hatalom, a vagyon, a rang a név adja a műveltséget, hanem a **szellem a lélek gazdagsága:** a tudás, a becsület, a jog, törvénytisztelet, egyesülési törekvés szeretettel a közöshöz.

Midőn Luther, mint buzgó, a vallásos műveltséget lelkeüdvösségét komolyan kereső r. kath. szerzetes szerzete ügyében Rómába ment, ez útjában keserves csalódás érte. Fájdalommal tapasztalta, hogy a gyermekek iskolába nem járnak, írni, olvasni nem tudnak, sőt a tanítóknál, papoknál is nagy tudatlanság, hitelenség, babona honol. — Isten ígését a laikusoktól, a néptől elvonták, pedig az Úr Jézus megmondá egykor a mint azt Luk. ev. 11, 52. versében olvassuk: „*Jaj néktek papi fejedelmek és törvénytudók, mert elvettétek a tudománynak kulcsát: ti, magatok nem mentetek be és a kik be akartak menni, azokat meggátoltátok!*“

Luther, látva a nép tudatlanságát, 1524-ben kiadja a nyolc énekből álló első ev. énekes könyvet, 1529. évben pedig az iskola gyermekek s a nép számára kiadta a *Kiskátét* a tanítók részére a *Nagykátét*. A káté kiadásának oly nagy jelentősége volt, hogy a 16-ik században már vagy 13 nyelvre fordították le s II. Frigyes sziléziai herceg meghagyta, hogyha meghal, ezt a kis kátét tegyék a kezei közé s ezzel temessék el; egyik anhalti herceg Joakim saját kezével írta a kis káté egyik példányára: „A biblia mellett ez az én legkedvesebb s legjobb könyvem.“ Majd 1534. évben befejezván a bibliafordítást, kiadta a **nép nyelvén az egész szentírást.** — A káté kiadásával a

gyermeket valláserkölcsi nevelésre, iskolába járásra kényszerítette, a nép nyelvére lefordított biblia által pedig a nemzeti nyelvnek és műveltségnek is terjesztője lett. Luther szerint az igazi tudománynak a valódi műveltségnek alapja a biblia a Krisztus evangéliuma. Ez tette naggyá pl. Angliát, Amerikát, Németországot, ez tette boldoggá és gazdaggá Svédországot s a kis Dániát s ez fogja meggyógyítani ezer sebből vérző országunkat s bennünket is.

Luther igazi szellemi műveltség érdekében kifejtett reformatori munkássága közvetve a magyar irodalom és műveltség megalapozására és fejlődésére is nagy hatást gyakorolt. *Komjáthy Benedek* által 1533. lefordított Perényi Gáborné költségén Krakkóban kinyomatott Pál apostol levelei, *Erdösi Szilveszter János* által lefordított, s 1541-ben Ujszigeten kinyomatott Újtestamentum, majd *Kánoli Gáspár* által lefordított és Vizsolyban 1590-ben kinyomatott teljes biblia, első gyöngyei a magyar nyelvújításnak s örök alapjai az igaz magyar műveltségnek. Ebből tanulta meg s kell hogy megtanulja — különösen most midőn megaláztatásunk e szomorú idejében minden összetartó energiára szükség van — magyar népünk úgy legelőkelőbb, mint legegyszerűbb gyermeke is, János ev. 13, 35. szerint az Úr Jézus ama parancsát: „Arról ismernek meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek;” és a Példab. 1, 7-ik verséből azt az igazságot, hogy minden bölcseség kezdete az Isten félelme.“

A lutheri reformáció teremtette igaz szellemi műveltség, iskolaügy, valláserkölcsi nevelés, sajtó és irodalom egykor nagy fellendülést mutatott Magyarországon, most is látjuk még annak életjelenségeit, de mintha itt-ott mások vették volna ki a kezünkől, saját lelki fegyvereinket, melyet azonban nem neheztelésként mondjuk, — mert hiszen annak csak örülünk, hogy a reformáció hatása másoknál is megnyilatkozik — hanem csak azért említjük fel, hogy különösen a prot. sajtó és irodalom terén igyekezzünk régi dicsőségünket visszaszerezni, a Luther által hozott lelkikincseket kiaknázni az igaz evangéliumi szellemi műveltséget fejleszteni. Az igaz szellemi műveltség mellett, Luther hozta végül

III.

a házasság tisztaságát is. Az állam általában több családnak összessége. „A család a társadalmi élet alapsejtje, Isten kegyelmi ajándéka s a nemzeti életnek is forrása és fenntartója.“ A milyen a család olyan az állam. Ha a család tiszta, egészséges és erkölcsös, akkor tiszta, egészséges, erkölcsös az állam is. A mely államban azt látjuk, hogy elhalványodik a moral, s kivesz a közéleti tisztesség s orgiákat ül a bűn, ott biztosak lehetünk afelől, hogy annak oka a családok megromlott erkölcsében

rejlík. Azért dörgé egykor nagy költőnk *Berzsenyi* ama ismert, de soha el nem évülő örök igazságot: „*Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledül s rabigába göbed.*”

A családi élet erkölcsi alapja a házasság, melyre a kereszténység nyomta rá igazi erkölcsi bélyegét. A házasság Isten szent rendelése. — I. Mózes 2, 18. versben az Úr így szólt: „*Nem jó az embernek egyedül lenni, szerzek néki segítő társat.*” Pál apostol I. Kor. 7. 2. azt az utasítást adja: „*Minden férfiúnak tulajdon felesége*”, — I. Tim. 3, 2 szerint, hogy a *püspök egy feleségű férfiú legyen.*” I. Tim. 4, 2. versében pedig azt mondja „*Képmutatók azok, kik tiltják a házasságot.*”

A kereszténység első idejében maguk az apostolok is, mint pl. Péter apostol tisztességes házasságban éltek, úgyszintén később a keresztény papok is úgy nálunk mint más országokban is. — VII. Gergely római pápa azonban 1074-ik évben behozta a papnőtleniségről szóló törvényt, melyben megparancsolta a papoknak, hogy feleségüktől, családjuktól elváljanak s megtiltotta papjainak a nősülést. Ez nagy elégedetlenséget teremtett. Így a középkori keresztény egyház míg „egyfelől a házasságot megtette szentségnek, másfelől azonban a papoknak, szerzeteseknek megtiltotta a házasságban való életét.” A két szélsőség között a „reformáció” egyháza foglalja el a helyes és Isten akaratának megfelelő álláspontot. Luther, hogy az Istenrendelte házaseletben is példát mutasson — bár még 1524-ben a mint írja a nősülésre még nem gondolt, sőt inkább minden nap várta a halált, miután mint eretnek felett folytonosan ott függött a halálos ítélet. — 1525. június 13-án váratlanul házasságot kötött egy tisztas hajadonnal *Bora Katalinnal*. — 400-ik évfordulója van ennek. Luther házassága reformatori cselekedet volt. Házaselete — miután őt hitestársával nem a testi, hanem a lelki kötelékek: a hit, szeretet, istenfélelem, hűség kötötte össze — tiszta, meglegedett, boldog volt. — Hat kedves gyermekkel áldotta meg őket az Isten, kiket szeretettel párosult szigorú valláserkölcsi nevelésben részesítettek. A családi hajlékban naponkint felhangzott a szív mélyéből fakadó ima s az édes apa költői ihlete s lantja pengetése mellett, az Istendicsőítő zsolozsma: S amikor a kérlelhetetlen halál röppent be a családi kertbe s két fakadó bimbót letört s ott állott a vallás nagy reformátora mint gyászoló apa gyermekei koporsójánál, akkor is, ott is példát adott a türelemre Isten szent akaratában megnyugvásra mondván: „Uram te vetted őket magadhoz, legyen meg a te akaratod!”

Luther házasságával alapítója lett az evangélikus papi családnak. Az evang. parochia puritán, tiszta erkölcs, családi szentélye, mindenütt tiszteletet és megbecsülést vívott ki ma-

gának. „A prot. papicsaládok számos jeles embert adtak a nemzetnek.”

Hazánkban Luther példáját követve többek közt *Thurzó* nyitrai r. kath. püspök is megnősült, Zrinyi Miklós leányát Zrinyi Katát véve feleségül, mely házasságukból származott *Thurzó György* Magyarország egykor híres nádora.

Midőn 1526.-ban — melynek 400 éves évfordulója a jövő évben lesz — Mohácson a túlsúlyban levő törökök hada magyar nemzetünk színe virágát elpusztította s II. Lajos magyar király is az ellenségtől menekülés közben a felhőszakadástól, s hősi vértől megáradt Cselepatokban lelte halálát, Luther négy zsol-tármagyarazatot írt vigasztaló levél kíséretében az özvegygé lett királynénak Máriának. E vigasztaló levélben bizonyára kifejezésre jutott az, hogy ne félj, csak higgy, hiszen „Árváknak atyja, özvegyeknek bírása az Isten” ő nem hagy el téged és megszabadítja országodat is minden ellenségtől.” (Zsoltár 68.) Ily részvételtjes sorokat csak az írhatott, egy családfő elvesztét, egy özvegy fájalmát csak az érezhette át, ki maga is tiszta, nemes, evangéliomszerű családi életet élt és a házasság élet örömet bánatát, verőfényt és küzdelmét valóban átélte. A Luther által hozott házasság tisztasága mai nap is alapja mindenféle társadalom és ország tisztaságának s boldogulásának.

Ime nézd és lásd be mily jóltevője volt az egész emberiségnek Luther, ki Isten segítségével lelkiismereti szabadságot, igaz szellemi műveltséget s a házasság tisztaságát hozta. Értékeld, gyakorold, tedd magadévá e boldogító drága kincseket és a hitjavítás e nagy emlékűnépén „Eredj haza a tiedhez s jelentsd meg nekik, mily nagy jóltevőt adott néked az Úr s mint könyörült rajtad!” Amen.

Vértesi Zoltán.

II. Képek és idézetek a szentíráshoz.

1. Szth. u. 24. vasárnapja ez évben az egyházi év utolsó vasárnapja. Elmúlásra, halálra gondolunk, halottakról emlékezünk. A természet lassan álomra hajtja a fejét. A gondos, szorgalmas földmivelő felszántván földjét, elvetvén a magot lassankint mindent elkészített a jövő aratásra. Amde egyről nem szabad megfeledkeznünk. Készülnünk keli reá. Azonnal és komolyan. Készülnünk kell a *halálra*, hogy mi is arathassunk és pedig örök életet. Imádkoznunk kell a zsol-táriróval „*Taníts meg minket úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk.*” (Zsoltár 90, 12.) Az élet művészete felkészülni a halálra. A bölcs szív elkészül a halálra és pedig úgy, hogy megtelem Istenfélelemmel, hittel, szeretettel új élettel. Így elkészül-

vén a halára, halottak közt, néma temetőben járva a bölcs, hívő szívből remény hangja csendül: „Bizton tekintem mély sírom éjjelét...”

2. Mindenütt teljesül Isten akarata, még a legkisebb dolgokban is. Egy veréb sem hullhat holtan alá a háztetőről... Vajjon, mikor az alma a földre hull, mért esett le? Azért-e, mert a kocsánya elszáradt? Vagy mert nehezebb lett? Mert megért? Mert a féreg megrágta? Vagy a nap kiszáritotta? Vagy mert egy gyermek, aki meg akarta enni, megrázta a fát? Vagy a szél verte le? Egyik sem az igazi ok. Azért, mert a föld magához vonzotta erejével. És mi az a föld vonzóereje, ki adta ezt neki? Isten! Ime, Isten akarata teljesült ebben is...

*

3. Néhány évvel ezelőtt meghalt nagy tudású, 3-szoros doktor Sohm Rudolf a kiváló egyházjogász Lipcsében egyik arcképe alá e sorokat írta: „Valakinek az értékét és erejét nem az határozza meg mit tud, hanem, hogy mit hisz.” (Baun.) (Ugyanezt mondja Rövid egyháztörténet című munkájában is.)

*

4. Michelangelo élete vége felé azt írta naplójába: „Most látom csak, milyen csalódás volt az a kedvtelésem, hogy művész vagyok, mert az embernek minden földi kívánsága csalódás. Mi lett az én kedves álmaimból? Mi maradt belőlük mostanra, amikor kétszeres halál vár reám: az elkerülhetetlen testi és a fenyegető szellemi halál? Sem a festés, sem a képfaragás nem elégíti ki most a lelkemet, mert csak ama szeretet felé fordul, amely a feszületen kitarja karjait és felemel bennünket.” (Mereskovszky: Michelangelo.)

*

5. „Ki vesztett mindent, mi drága itt,
Hitét ha őrzi, őrzi őt a hit.
A panasz elhal, zeng az ima még.
Míg a föld borús, fenn derült az ég.
Siralmak völgyén, vad kietlenen,
Hol ember nincs már, Isten van jelen.”

(Tomba Mihály.)

*

6. „Nyomorú ész,
Ki fénynek hirdeted magad,
Vezess, ha fény vagy,
Vezess csak egy lépésnyire!
Nem kérlek én, hogy átvilágíts
A másvilágnak fátyolán,
A szemfedőn;

Nem kérdem én, hogy mi leszek;
Csak azt mondd meg, hogy mi vagyok
S miért vagyok?

(*Petőfi: Világosságot!*)

*

7. „A filozófia nem tehet semmi olyan jót, amit a vallás ne tudna jobban tenni; a vallás pedig sok olyan jót tesz, amit a filozófia nem bír tenni.”

(*Ronssean: Emil.*)

*

8. „Mondja meg hát Descartes, mely fizikai törvény forgatta forgattyuit; mutassa meg Newton a kezet, amely az égi testeket kidobta körpályáik tengelyére.”

(*Rousseau: Emil.*)

*

9. Ne várd, hogy a föld meghasadjon
És tűz nyelje el Sodomát.
A mindennap kicsiny csodái
Nagyobb és titkosabb csodák.

Tedd a kezedet a szivedre,
Hallgasd, figyeld, hogy mit dobog,
Ez a finom kis kalapálás
Nem a legcsudásabb dolog?

Nézz a sötétkék végtelenbe,
Nézd a kis ezüstpontokat:
Nem csoda-e, hogy árva lelked
Feljük szárnyat bontogat?

Nézd, árnyékok hogy fut előled,
Hogy nő, hogy törpül el veled.
Nem csoda ez? — s hogy tükröződni
Látod a vízben az eget?

Ne várj nagy dolgokat életedbe,
Kis hópelyhek az örömök,
Szítáló halk szírom-csodák,
Rajtuk át Isten szól: jövök.

(*Reményik Sándor.*)

III. Irodalom és Művészet.

„Evangélikus Öntudat.” Konfirmációi tankönyv. Irta: Turóczy Zoltán özdi ev. lekösz. 40 oldal. Ára 10.000 kor. Élet- és üdvbe vágó fontos kérdések megismertetésével s rövid, világos tárgyalásával akarja a szerző a konfirmandus növendékek evang. öntudatát felkelteni és megerősíteni. Főbb pontokban a következőket tárgyalja: Az ember életének célja. Az ember életcéljához vezető út. A konfirmáció. A különböző vallások. A látható kkeresztyén egyházak kialakulása. Az evangélikus egyház története. A Biblia. A csendes óra. A ker. imádság. Hitünk főigazságai. A szentségek. Mi a különbség az ev. és a kath., ref., unit. és a szekták között. Ker. erkölcsstan. Miért szeretem az én egyházamat? Hogyan szerethetem én ev. egyházamat? A magyar ev. egyház alkotmánya. Bocsánatkérő köszöntők. A konfirm. vizsga és ünnepély sorrendje. Konfirmációi fogadalom. Ez a rendkívül ügyesen és nagy gonddal összeállított tankönyv bizonyosan a benső ev. hitélet megerősítésére szolgál. Ajándékképpen, útravalóul a szórványbelieknek, felnőtteknek is ajánlható.

„Magyar Zsoltárok.” Irta: Gyurói Nagy Lajos. II. kiadás. Gróf Apponyi Albert levelével. Glóbus nyomdai műintézet kiadása 1925. Ára 22.000 kor. Az evangélikus magyar költő papnak szenvedő lelke, lángoló hazaszeretete, csendes könyörgése, majd magyar vétkek miatt mennydörgése, Isten kegyelmében bizakodó reménysége és zsoltáros hite csendül ki a „Magyar Zsoltárok”-ban.

Megragadó és szinte egyedül álló különösen a „Magyar Predikátor könyörgő éneke”, „Magyar anyákhöz” és „Nem a Trianon az” című mély erkölcsi tartalmú verse. Ha megkezdetük e szép költemények olvasását nem tudjuk a könyvet letenni míg véges-végig el nem olvassuk. Már az első kiadásról a kritikusok így: Dr. Masznyik, Dr. Négyessy, Prohászka, Ravasz és az összes neves hirlapok rendkívül dicsérőleg emlékeztek meg. E magyar ev. papíró verseskönyveit rendeljük meg iskoláink könyvtára részére is.

IV. Szerkesztői üzenet.

„Ebenhaezer“ az első évfolyam végén.

A Lelkipásztor első számának múlt egyházi év advent-jén „Beköszöntő“-je és e lap fennakadás nélküli egy évi szerény működése után az első évfolyam végén az „Ebenhaezer“ hála és köszönő szava száll fel sziveinkből.

Félve, nehéz viszonyok között, ámde szinte belső lelki kényszer hatása alatt indítottuk útnak ez egyedüli evangélikus magyar homiletikai gyakorlati folyóiratot. Félve azért, mert eddig nem igen tartottuk elsőrendű kötelességünknek, sem anyagi, sem szellemi termékeinkkel az ev. egyházi irodalmat pártolni, a mint azt immár több tiszteletreméltó lapjaink beszüntetése bizonyítja s így azt gondoltuk, hogy jelen jó igyekezetünk is hiába való lesz. — Megindított lapunk iránt hála Isten, oly nagy érdeklődés nyilvánult meg s annak annyi előfizetője akadt (bár még most is sok a hátralék), hogy nem panaszkothattunk. Lapunkfüggetlen evangélikus, magyar szellemű lap. Anyagi segélyben sehonnét sem részesültünk, sem a kerületi sajtóalapból, sem egyéb offertoriumokból, vagy adományokból. Így a lapot csak oly mértékbenés terjedelemben adtuk ki, a mint azt a beérkező előfizetési díjak megengedték. Némi büszkeséggel állapítjuk meg azt, hogy míg más vallásos lapok, segélyezések dacára is a létfenntartással küzdöttek mi — a nyomdairánti kötelezettségünknek is eleget téve — munkatársaink minden közölt dolgozatait előfizetési díjaik redukálásával, avagy külön díjazással (egy, két-háromoldalas beszédért 2—3 arany korona) honoráltuk.

Azoknak a kik e lap előfizetését sokalják vegyék figyelembe a föntieket s azt is, hogy Csonkaországunk kb. 210 ev. anyaegyháza van s azt is, hogy megszállott területre a lapot nem engedik be, a lap csak 200 példányban jelenik meg s annak 150—170 előfizetője van (ezek közt 10 levita tanító s 5 ref. lelkész, ezenkívül több tisztelet és cserepéldány melyért díjazás nem jár), kik közül sokan csak az ismételt sürgetésre utólag küldik be az előfizetési díjat. A forgalmi adót úgy a nyomdaköltség kifizetésekor, mint az előfizetési díjak beszedésekor a külön vezetett forg. adókönyvben pontosan le kell rónunk. — Mivel tehát nem lehet remény arra, hogy az előfizetők száma szaporodjék s lapunkat külön segélyben részesítsék, azért az előfizetési díj marad jövőre is annyi mint volt a múltban évi 18 arany korona = 306.000 kor), mégis avval a kedvezménnyel, hogy a ki félévre előre kifizeti

a díjat 10% (= 30.000 kor.) s aki egész évre 20% (= 60.000kor.) díjengedményben részesül. Beküldési határidő 1925. dec. 1. — Megjegyzem, hogy az eddigi előfizetőkre a lap számít, mert csak ez biztosíthatja fennmaradását. Azért aki adventtől nem akarja megrendelni, az szíveskedjék azonnal tudomásunkra adni. Ily irányú megkeresés hiányában az illetőt legyen szabad előfizetőnek tekinteni, ki az előfizetési díj befizetéséért felelősséget is vállal.

A mi a lap szellemi részét illeti, a mint méltóztattak látni, lapunk tisztán ev. szerzők jobbjára eredeti munkáit hozta. Miután hónapokkal előre dolgozni nagyon nehéz, kérjük az érdeemes kollégákat, hogy röviden megfogalmazott biblikus beszédeiket **már most dolgozzák ki és írják le rendesen** (hiszen csak a rendesen kidolgozott, leírt és megtanult beszédnek van igazán maradandó hatása) s jövő évben némi korszerű simítással idejében engedjék át közlés végett honorárium fejében a Lelkipásztornak.

Miután a kottaszedés nagyon sokba kerül — ha csak külön segélyben nem részesülünk — a magyar ének és zeneirodalomnak sajnálattal jövőre nem adhatunk helyet.

Egyébként amint ez évfolyam utolsó 11—12 számában látjuk, folyóiratunk újabb neves szerzők értékes munkáival csak megerősödött és biztató reménységgel töltött el bennünket a jövőre.

A midőn a még hátralékosokat hátralékaiknak a mellékelt csekklapon mielőbbi beküldésére s az előfizetés megújítására kérjük, úgy a munkatársaknak, mint az előfizetőknek hálás köszönetünk kifejezése mellett.

Istentől megáldott új egyházi évet kíván

a Lelkipásztor szerkesztősége és kiadóhivatala.

Kérelem. A Lelkipásztor 3. és 4.-ik száma teljesen elfogyott, a ki nélkülözheti, küldje be a felelős szerkesztőnek. 25.000 korona az illetőnek javára íratik.

RIEGER OTTÓ

ORGONAGYÁR
BUDAPEST,

X., SZIGLIGETI-U. 29. SZ.
(Rákosfalva). Tel. J. 93—45.

ÚJ
ORGONAKAT,
valamint hom-
lokzat-sipok
szállítását és
orgonajavítá-
sokat mérsé-
kelt árban,
szakszerű és
művészi kivi-
telben elvál-
lalunk.

Futász János

órá- és ékszerész

Pécs, Irgalmas-u. 2.

Karika gyűrűk

nagy választékban, divatos min-
táiban. Arany, ezüst ékszerek,
valamint arany, ezüst nikkell
és acél zsebórák. Fali és éb-
resztőórákban nagy raktár. Régi
ékszertárgyakat, avagy törtara-
nyat és ezüstöt becserélek, vagy
magas áron beváltok.

Zsoldos tanintézet!

az ország legrégebb közép-
iskolai előkészítő intézete. A
legjobb sikerrel készít elő
magánvizsgákra, érettségire.

Összefoglaló tankönyv

a középiskola négy alsó osztá-
lyának teljes tananyaga két
kötetben.

Algebra és geometria

a középiskola teljes tananyaga oly-
módon feldolgozva, hogy tanár nél-
kül is megtanulható.

Megrendelhetők: Budapest,
VII. Dohány-utca 84. szám.

Telefon J6:sef 124—47.

Államgépgyári

gőzcséplőkészletek,
„Astra“ gőzcséplőkészle-
tek, szalmakazalozók,
Lóherefejtők stb, stb.

és az összes mezőgazdasági
munkálatokhoz szükséges leg-
jobb gyártmányú mezőgazdasági
gépek és eszközök u. m.

ekék, vetőgépek, boro-
nák, fűkaszalók, arató-
gépek, répa és szecska-
vágók, daraólk, mor-
zsolók, rosták stb.

állandóan raktáron vannak.

Ájánlatokkal és felvilágosítások-
kal készséggel szolgál

A Magyar Kir. Államvasutak
Gépgyáranak Vezérügynök-
sége Budapest.

**A „Hangya“ Termelő Értékesítő és fogyasztási Szövetke-
zet A Magyar Gazdaszövetség Szövetkezeti Központja,
BUDAPEST, IX. Közraktár-ucca 32–34. sz.**

A gazdasági megerősödésnek, a földművelés és kisipar boldogul-
lásának, az ország régi erejében való talpraállításánál legbiztosabb esz-
köze a szövetkezeti szervezkedés.

A „Hangya“ központ alaptőkéje jelenleg 17.000.000.000 korona.

A „Hangya“ szövetkezetek száma Csonkamagyarországon 1950.
1924. évfolyamán a „Hangya“ szövetkezeteknek szállított gazda-
sági és háztartási cikkek értéke 550.000.000.000 korona.

Magyarország megújulásának és gazdasági függetlenségének tesz
szolgálatot minden magyar, aki „Hangya“ üzletrészeket jegyez. Egy drb.
üzletrész 12.000 korona.

Kormányrendelet értelmében a „Hangya“ központ a szövetkezetek
utján áruelőlegbetéteket is elfogad tagjaitól, könyvecskék ellenében, a
legkedvezőbb kamatoztatás mellett.

Folyószámlabetéteket is elhelyezhetnek a tagok, a Hangya köz-
pontnál igen kedvező feltételek mellett. Hosszabb időre lekötött összegek
után magasabb kamat jár.

A tagok idegen pénznemekben fekvő tőkéit megőrzésre átveszi a
„Hangya“ központ s utánuk előnyös kamatot fizet.

Hamerli József

vasnagykereskedő

Pécs, Király-utca 9. szám alatt.

Telefonszám 3. és 888.

**Cement, betonvas,
vasgerendák.**

Konyhafelszerelések.

**Épület vasalás. :: Kertészeti
cikkek. :: Mezőgazdasági gé-
pek, gépolaj, gépszir, S K F
golyós csapályak.**

Tejgazdasági felszerelések, gépek.